

Tartu Ülikool

Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond

Ajaloo ja arheoloogia instituut

Uusima aja osakond

Germo Valgenberg

Eesti ja Soome parlamendiliikmete töötasud aastatel 1919-1939

Bakalaureusetöö

Juhendaja:

Jaak Valge, PhD

Tartu 2017

Sisukord

Sissejuhatus.....	1
I Eesti esinduskogude palgad ja lisatasud aastatel 1919-1939.....	7
II Eesti ja Soome parlamendiliikmete nominaal- ja reaalpalkade võrdlus.....	15
Kokkuvõte.....	23
Kasutatud kirjandus.....	26
Kasutatud allikad.....	27
Summary.....	28
Yhteenveto.....	30
Lisa 1.....	32
Lisa 2.....	33
Lisa 3.....	34
Lisa 4.....	35
Lisa 5.....	36
Lisa 6.....	37
Lisa 7.....	38
Lisa 8.....	39
Lisa 9.....	40

Sissejuhatus

Esinduskogude ajalugu kuulub sise poliitika ja õigusajaloo valdkonda. Parlamendiajaloo uurimisobjektideks on parlamendi pädevus, töökord ja ülesehitus, aga ka parlamendiliikmed oma parteilise kuuluvuse, päritolu ning sotsiaalse staatusega. Nii kuuluvad parlamendiajaloo uurimisraamidesse ka rahvasaadiku ametikohast tulenevad tasud, soodustused ja hüved. Laiemat huvi pakub antud teema puhul ka see, millised on rahvaesindajate sissetulekud võrreldes teiste elualade esindajatega. Rahvasaadikute tasude kindlakstegemine võimaldab pikas perspektiivis hinnata nende tasustamispoliitikat, sissetulekuid ning võrrelda suhtumist parlamendiliikme töö tasustamisse. Rahvasaadikute tasustamispoliitika erilisus seisneb asjaolus, et üldjuhul määravad rahvasaadikud enda töötasu ise. Tasu suurus võrreldes teiste elualade palkadega võib väljendada ka poliitilist eneseidentifikatsiooni. 19. ja 20. sajandi alguses näitavad rahvaesindajate kõrgemad tasud võrreldes ühiskonna keskmise sissetulekuga ja avaliku sektori asutuste juhtide palkadega parlamendipoliitikute professionaliseerumist.¹

Rahvaesindajatele tasude maksmist, nende olemust ja suurusi on varem palju uuritud. Autorile kättesaadavas teaduskirjanduses on käsitletud valdavalt Inglise ja Austraalia parlamendiliikmete tasusid. A. D. K. Hawkyard on uurinud 16. sajandi Inglismaa parlamendiliikmete tasusid, ent rõhutanud, et tasudes nähti pigem kulude hüvitamist kui esmast elatusallikat.² Priscilla Baines on võrrelnud oma uurimuses parlamendiliikmete sissetulekuid enne ja pärast ametisse astumist 20. sajandi alguses. Uurimusest selgub, et valituks saamisele kulutatud summad ületasid tööst saadava tulu, millest järeldub, et Suurbritannia parlament ei olnud veel enne I Maailmasõda professionaliseerunud.³ Biograafilistele andmetele tuginedes on J. C. Sainty analüüsinud Suurbritannia ja Ühendkuningriikide ülemkoja ametnike palku aastatel 1800-1939.⁴ Parlamentarismi

1 Kate Jones, 'One Step at a Time: Australian Parliamentarians, Professionalism and the Need for Staff', *Parliamentary Affairs*, 59:4 (2006), lk. 638-639; Ludvig Beckman, 'The Professionalisation of Politics Reconsidered. A Study of the Swedish Cabinet 1917-2004', *Parliamentary Affairs*, 60:1 (2006), lk. 66-68.

2 A. D. K. Hawkyard, 'The Wages of Members of Parliament 1509-1558', *Parliamentary History*, 6:2 (1987), 302-311.

3 Priscilla Baines, 'Chapter 5. Personal and Political Finance', in *Texts & Studies Series 7: Colonel Josiah Wedgwood's Questionnaire: Members of Parliament, 1885-1918*, ed. Priscilla Baines (= *Parliamentary History*, 31:s2 (2012)), 77-94.

4 J. C. Sainty, 'Chapter 8. The Parliamentary Office in the Early Nineteenth and Twentieth Centuries:

arengust ja professionaalsete poliitikute ilmumisest Suurbritannia poliitikasse 20. sajandi esimesel poolel on põhjalikumalt kirjutanud Stuart Ball, kes näeb karjääripoliitikute tekke tugeva tõukena 1912. aastal vastu võetud seadust, mille kohaselt hakati parlamendiliikmetele kindlaksmääratud palka maksma.⁵ Professionaalsete poliitikute ilmumisest Austraalia poliitikasse on kirjutanud Kate Jones, Rootsiga koostöös on samal teemal kirjutanud Ludvig Beckman.⁶

Majandusanalüütilist lähenemist parlamendiliikmete tasudele on rakendanud Samuel Cameron. Cameroni artikli ajendiks oli parlamendiliikmete palga tõstmise Suurbritannias 1987. aastal, mida saatis ka tugev meedia halvaks panu. Cameron võrdleb palkade ja tarbijahindade dünaamikat aastatel 1937-1986.⁷ Cameroni võrdleva lähenemise edasiarenduseks võib pidada Mark Baimbridge ja Darren Darcy uurimust, kus võrreldakse Ühendkuningriikide parlamendiliikmete tasusid tarbijahindadega perioodil 1911-1996. Oma töö ühe tulemusena on nad esile tõstnud pidevalt tõusvaid palku, mis ületasid tunduvalt keskmisi palku ning mille kasv ületas oluliselt tarbijahindade kasvu. Samas on Baimbridge ja Darcy näidanud, et tarbijahinnaindeksite võrreldavus palkade kasvuga pikas perspektiivis on ebatõenäoline.⁸ Samaselt on uuritud ka Austraalia parlamendiliikmete palku, tasustamise algust ning ühiskonna ja meedia kriitilist suhtumist rahvaesindajate tasude tõstmisesse ja soodustuste suurendamisesse.⁹ David Judge on omavahel võrrelnud Euroopa riikide seadusandlike institutsioonide esindajatele tasude määramist 1982. aastal.¹⁰ Christopher Hood on võrrelnud erinevate riikide seadusandlike institutsioonide liikmete palku ja soodustusi 1970.-1980. aastatel nii positivistlikust kui normatiivsest vaatepunktist, põhjendades teema käsitlemise vajalikkust avalikkuse tugeva huviga, kuid ka poliitikute

Biographical Notes on Clerks in the House of Lords 1800 to 1939', in *Texts & Studies Series 10: A Parliamentary Miscellany: Papers on the History of the House of Lords, Published 1964-1991*, ed. J. C. Sainty (= *Parliamentary History*, 34:s1 (2015)), 166-209.

5 Stuart Ball, 'Parliament and Politics in Britain, 1900-1951', *Parliamentary History*, 10:2 (1991), 243-276, 379-386.

6 Kate Jones, 'One Step at a Time: Australian Parliamentarians, Professionalism and the Need for Staff', *Parliamentary Affairs*, 59:4 (2006), 638-653; Ludvig Beckman, 'The Professionalisation of Politics Reconsidered. A Study of the Swedish Cabinet 1917-2004', *Parliamentary Affairs*, 60:1 (2006), 66-83.

7 Samuel Cameron, 'M.P.s' Salaries – The Historical Record', *The Political Quarterly*, 59:2 (1988), 258-260.

8 Mark Baimbridge & Darren Darcy, 'MPs' Pay 1911-1996: Myths and Realities', *Politics*, 19:2 (1999), 71-80.

9 Stephen Alomes & Kate Jones, '"Bad Behaviour" in the House and beyond: Australian representative assemblies', *Parliaments, Estates and Representation*, 29:1 (2009), 159-173; Kate Jones, 'Daring and Discretion: Paying Australian Legislators', *The Journal of Legislative Studies*, 13:2 (2007), 235-253.

10 David Judge, 'The Politics of MP's pay', *Parliamentary Affairs*, 37:1 (1984), 59-75.

soovimatusena teemat laiemalt avada.¹¹ Käesolev ülevaade uurimisseisust ei pretendeeri loomulikult mingilgi määral ammendamatusse. Rahvuslike ajalugude puhul on kindlasti põhjalikke uurimusi rohkem.

Kättesaadavast historiograafiast võib järeldub, et esinduskogude liikmete tasu uurimise juures on rahvusvahelistes uurimustes keskendunud kõigepealt palkade kindlakstegemisele, seejärel parlamendiliikmete tasude riikidevahelisele võrdlemisele ning tarbijahindadega kõrvutamisele. Täiendavalt on senistes uurimustes esile tõstetud ühiskonna huvi antud andmete ja analüüsi vastu ning võrreldud poliitikute elujärke pikas perspektiivis nii riigiti kui ka riikideüleselt. Samas riikideülesel võrdlusi II Maailmasõja eelse perioodi kohta näib seni vähe leiduvat. Suurem osa võrdlevaid uuringuid on tehtud poliitikateaduste valdkonnas päevapoliitika raames ning need ei ulatu kaugemale 1980ndate algusest. Veel üheks esilekerkivaks temaks on palkade määramine ja tõstmine. Alates demokraatlike seadusandlike esinduskogude moodustamisest on taotletud rahvasaadikutele esinduskulude hüvitamist, ent suuruse, nagu ka palkade suuruse määramine on põhjustanud konflikte. Määramine on olnud konfliktne. Veel 20. sajandi alguses ei olnud harv arusaam poliitikuks olemisest kui auväärsest positsioonist, mille eest tasu ei tuleks maksta. 20. sajandi demokratsiseerimisprotsessi tulemusena said karjäär poliitikud õiguse ise määrata enda töötasusid, mis ei olnud alati seotud teiste avaliku sektori tasudega. Eeltoodud rahvusvahelistest uurimustest võib järeldada, et rahvasaadikute palgad olid pidevas kasvutrendis, ületades rahvuslikke inflatsioonimäärasid ja ka keskmisi palku.

Eestis on parlamendi ja parlamentarismi, nagu ka esinduskogude liikmete töötasud ja soodustuste uurimine algusjärgus. Esiletõstmist vajavad järgmised tööd. Parlamentarismi arengust Eestis on ajaloolise ülevaate kirjutanud Toomas Karjahärm¹². Eesti omariikluse tekkimisest ning riigi põhikorra kujunemisest ja valitsemisest on kirjutanud Artur Mägi, tuginedes poliitiliste institutsioonide protokollidele ja põhiseadustele.¹³ Jaan Toomla on koostanud põhjaliku ülevaate Eesti esinduskogudest ja nende isikkoosseisudest.¹⁴

11 Christopher Hood, 'Looking after Number One? Politicians' Rewards and the Economics of Politics', *Political Studies*, 40 (1992), 207-226.

12 Toomas Karjahärm, 'Parlamentarism Eestis' - *Riigikogu* (Tallinn: Riigikogu Kantslei, 1998), lk. 8-27.

13 Artur Mägi, *Kuidas Valitseti Eestit* (Stockholm: Tõrvik, 1951); *Eesti Riiklik Korraldus* (Stockholm: Eesti Teadusliku Instituudi Kirjastus, 1954).

14 Jaan Toomla, *Valitud ja Valitsenud: Eesti parlamentaarsete ja muude esinduskogude ning valitsuste isikkoosseis aastail 1917-1999* (Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu, 1999).

Kogumikus "Põhiseadus ja Rahvuskogu" on kirjeldatud 1934. aasta järgset sisepoliitilist protsessi ning Rahvuskogu tegevust uue põhiseaduse väljatöötamisel. Teos sisaldab kaasaegsete autorite kirjutisi põhiseaduse ja riigi peamiste institutsioonide ajaloolise kujunemise ja rolli kohta, mis kannavad siiski autoritaaraja märke.¹⁵ Riigikogu kronoloogiline ajalugu on kättesaadav Riigikogu veebilehel.¹⁶ Põhjalikum kronoloogia parlamendi ajaloost täiendatuna mõne Riigikogu koosoleku protokolliga ilmus 2008. aastal Eesti Rahvusraamatukogu poolt Eesti iseseisvuse 90. aastapäevaks.¹⁷ Riigikogu kodu- ja töökorra seadusest on kirjutatud põhjalik ülevaade, kus on võrreldud taasiseseisvumise järgseid seadusi 1917.-1940. aastatel kehtinud punktidega.¹⁸

Eesti esinduskogude liikmete tasustamisest süvauurimusi ei ole. Mõningates parlamendiajalugu käsitlevates kirjutistes leidub teemaga seotud märkusi üksikute rahvasaadikute sissetulekute kohta. Helmut Maandi on kirjutanud Eesti rahvaesinduste kujunemisest ja Riigikogu poliitilisest protsessist. Maandi kirjeldab sündmusi 1917.-1940. aastate lõikes, kuid keskendub peamiselt V Riigikogu koosseisule, mille liige ta ise oli. Isiklikule kogemusele tuginedes kirjeldab Maandi Riigikogu töökorda ja poliitilist otsustusprotsessi ning toob välja Riigikogu liikmete töötasud ja tööga kaasnevad erinevad kululiigid.¹⁹ Indrek Paavle on kirjutanud III Riigikogu liikmete palkadest ja töötasudest ning ministritele topeltpalga maksmisest.²⁰ Sama teemat on käsitlenud ka Ründo Mült August Jürmani elulooraamatus.²¹

Soome parlament on antud uurimistöösse valitud andmete kättesaadavuse ja majandusliku võrreldavuse eesmärgil. Soome parlamendi ajaloo kohta on kirjutatud 12-osaline monograafia "*Suomen kansanedustuslaitoksen historia*", milles on puudutatud riigi erinevate perioodide rahandus- ja eelarvepoliitikat, kuid teoses parlamendi kuludesse ja

15 *Põhiseadus ja Rahvuskogu* (Tallinn: Riigi Trükikoja trükk, 1937).

16 Riigikogu: Tutvustus ja Ajalugu, <<https://www.riigikogu.ee/tutvustus-ja-ajalugu/riigikogu-ajalugu/>> [Külastatud märts 2017].

17 Eesti Rahvusraamatukogu: Meie Parlament ja Aeg, <<http://www.nlib.ee/html/expo/p90/p1/27.html>> [Külastatud märts 2017].

18 *Riigikogu kodu- ja töökorra seadus*, Toim. Madis Ernits ja Liiri Oja (Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, 2012).

19 Helmut Maandi, 'Iseseisev Eesti: Rahvaesindustest iseseisvas Eestis' – *Eesti Tagasivaates* (Stockholm: EÜS Põhjala, 1987), lk. 11-29.

20 Indrek Paavle, *Õiguse ja omariikluse eest: Otto Tief (1889-1976)* (Tallinn: Rahvusarhiiv, 2014).

21 Ründo Mült, *Isamaa teenistuses. August Jürmani (Jürima) roll Eesti riigi loomisel ja edendamisel* (Tallinn: Vali Press, 2015), lk. 119.

liikmete tasudesse süvitsi ei laskuta.²² Soome parlamendi 100. aastapäevaks on välja antud ka 12-osaline raamatusari "*Suomen eduskunta 100 vuotta*", mis kajastab parlamendi ajalugu ja tööprotsessi, kuid sealiski puudub põhjalik ülevaade rahvasaadikute sissetulekutest.²³

Mitmed autorid on pisteliselt käsitlenud rahvasaadikutele makstud tasusid ja soodustusi, kuid süsteemne ülevaade makstud palkadest ning rahvaesindajate ostujõust sõdadevahelisel perioodil puudub. Sellest tulenevalt on antud uurimistöo teemaks Eesti ja Soome parlamendiliikmete töötasude ja soodustuste kindlakstegemine ja võrdlus aastatel 1919-1939. Töö eesmärgiks on avada Eesti ja Soome rahvaesindajate tasustamispoliitikat, kirjeldada selle muutumist sõdadevahelisel perioodil ning võrrelda nominaal- ja reaalpalku. Teiseks eesmärgiks on välja tuua majanduskriisi mõju rahvasaadikute palkadele ning Eestis autoritaarse perioodi mõju Riigikogu liikmete sissetulekutele. Töös on võrreldud seadusesse kirja pandud tasusid eelarvetes registreeritud tegelike palgakuludega liikme kohta. Eesti Riigikogu ja Soome Eduskunna liikmete ostujõu kõrvutamiseks on võrreldud, kui suures koguses toidukaupu oli võimalik tegelike sissetulekute eest kaupu osta.

Eesti Riigikogu liikmete palkade ja tasude kindlaksmääramise allikalise baasi moodustavad Riigi Teatajates seadused ja seadusmuudatused.²⁴ Riigikogu eelarved ja tegelikud väljamaksed rahvaesindajatele on kättesaadavad Eesti Vabariigi Eelarve täitmise ja kassa aruannetes, mida on koostatud 1925.-1939. aastate kohta.²⁵ 1919.-1924. aastate eelarved on leitavad Riigi Teatajas. Riigikogu planeeritud eelarve ja kassa aruande vahe Riigikogu kuludes on marginaalne ja ei moonuta võrdluspilti. Soome kohta on Eduskunna rahvasaadikute palgad ja planeeritud eelarved kättesaadavad Soome parlamendi õigusaktide kogumikus *Suomen Asetuskokoelma*, õigusaktide bibliograafia on leitav Justiitsministeeriumi elektroonilisest andmebaasist.²⁶

22 *Suomen kansanedustuslaitoksen historia*, vol. I-XII (Helsinki: Eduskunnan historiakomitea, 1958, 1962, 1964, 1968, 1971, 1973, 1974, 1977, 1980, 1981, 1982).

23 *Suomen eduskunta 100 vuotta*, vol. I-XII (Helsinki: Edita, 2006-2007).

24 *Riigi Teataja* (Kohtuministeerium, 1919-1939).

25 Eesti Vabariigi 19xx./xx. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil (Riigi Trükikoja Trükk).

26 *Suomen asetuskokoelma* (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980); *Suoemn suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma* (Helsinki: Suomen Senatti, 1860-1916); Finlex Data Bank, <<http://www.finlex.fi/fi/laki/>> [Külastatud märts 2017].

Eestis leiduva kirjanduse puudulikkuse tõttu ei õnnestunud saada andmeid Soome parlamendiliikmete palkade kohta aastatel 1922-1924. Eesti ja Soome ostujõu võrdlemiseks toidukaupades on hindadeks võetud Tallinna jaehinnad ja Soome puhul riigi keskmised jaehinnad.²⁷ Esiteks on toidukaubad võrdlemiseks valitud seetõttu, et need on enim ostetavad ja sarnase nõudlusega kaubad. Teiseks on toidukaupade hinnad võrreldes muude kaubagruppide hindadega paremini kättesaadavad ja põhjalikumalt registreeritud ning annavad ostujõule arusaadava mõõdetava suuruse. Töö autor on kursis, et toidukaupade hinnad üksi ei kajasta parlamendiliikmete täielikku ostujõudu, kuid laiemate võrdluste tegemine tarbimiskorvi alusel on ülimalt ajamahukas. Koostatud võrdlusega tutvudes tuleb arvesse võtta, et Eestis olid toidukaubad odavamad kui Soomes. Uurimistöö peamise allikalise baasi moodustavad Eesti ja Soome õigusaktid, siis pol põhjust arvata, et uurimistöö allikad oleksid kallutatud. Andmete töötlemiseks on töös kasutatud võrdlevat meetodit ja aegridade analüüsi. Võrdlev ajalooline lähenemine kahe riigi vahel tagab parema ülevaate andmetest ning tugevdab rahvusvahelist võrdlusbaasi.

²⁷ *Eesti arvudes: 1920-1935* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937); *Eesti 1920-1930: arvuline ülevaade* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1931); *Eesti Statistika kuukiri* (Tallinn: Eesti Statistika Keskbüroo 1922-1943); *Annuaire Statistique de Finlande - 'Elintarvikkeiden keskihintoja'*, Helsinki: (Valtioneuvoston Kirjapaino 1919-1940).

I Eesti esinduskogude palgad ja lisatasud aastatel 1919-1939

Eesti esimeseks seaduslikult valitud rahvaesinduseks oli Eesti Asutav Kogu, mis oli 120 saadikukohaga. 15. juulil 1919 võeti vastu esimene tasu maksmise seadus, mille kohaselt kuulus Asutava Kogu liikmetele väljamaksmiseks 1500 Eesti marka kuus ning juhatajale 2500 Eesti marka kuus. Väljaspool Tallinnat elavad rahvasaadikud said korterirahaks 150 marka kuus ja ühtlasi hüvitati nende sõidukulud istungitele ja tagasi. Samal ajal sai Asutava Kogu juhataja riigi poolt korteri. Lisaks tasuti rahvasaadikutele Asutava Kogu poolt määratud ülesannete täitmisel ametnikele makstavad päeva- ja sõidurahad. Asutava Kogu liige võis tasu saada ka riigi või kogukonna teenistuses olles, kuid tasu tuli määrata tehtud töö ulatuses ning vastava ametikoha palganormides. Iga põhjusega puudunud Asutava kogu koosoleku eest võeti liikme palgast maha 50 marka.²⁸

Soome rahvaesindus Eduskund koosnes 200 liikmest ja oli 3-aastase ametiajaga. Soome rahvaesindus oli 1919. aastaks tegutsenud juba 13 aastat ning selle aja jooksul maksti neile püsivalt iga istungjärgu eest 1400 Soome marka. Soome rahvaesindajatele ei makstud kuupalka, tasu saadi istungjärgu lõpus. 1906. aasta Eduskunna kodukorras määrati istungjärgu nominaalseks pikkuseks 90 päeva.²⁹ 1919. aastaks oli istungjärku pikendatud 120 päevani, mis sai ka 1928. aastal uude kodukorda lisatud.³⁰ Istungjärgu pikendamisel tõsteti ka esmakordselt 13 aasta jooksul rahvaesindajate palku – 1400 margalt 7200 margale.³¹ Kui istungjärg lõppes varem või kestis kauem kui 120 päeva, siis oli ette nähtud lisatasu, mis 1919. aastal oli 60 marka päeva eest.³² Algselt nähti lisatasu ette ainult juhul, kui istungjärg oli seaduses määratud lühem – 1906. aastal 15 marka, 1917. aastal esimese istungjärgu puhul 30 marka ja teise puhul 40 marka ning 1918. aastal 50 marka päeva eest.³³ 1906. aasta esimesest parlamendi kodukorra seadusest tulenevalt oli jätkuvalt tagatud sõidukulude hüvitamine istungitele ja tagasi. Sarnaselt Eestile arvati põhjusega

28 Asutava kogu ja valitsuse liigetele makstav tasu. *Riigi Teataja*, 1919, nr. 47, art. 99.

29 Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtioapäiväjärjestys. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1906*, nr. 26.

30 Valtioapäiväjärjestys. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1928*, nr. 7.

31 Edustajanpalkkiosta 1919 vuoden varsinaisilta valtiopäivilta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1919*, nr. 79

32 Edustajanpalkkiosta 1919 vuoden varsinaisilta valtiopäivilta keskäkuun 11 päivänä 1919 annetun lain muuttamisesta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1919*, nr. 147.

33 Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtioapäiväjärjestys. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1906*, nr. 26; Edustajanpalkkiosta vuoden 1917, ensimiäsiltä ja toisilta valtiopäivilta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1918*, nr. 7; Edustajanpalkkiosta vuoden 1918, ylimääräisiltä valtiopäivilta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1918*. nr. 184; Edustajanpalkkiosta 1918 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1919*, nr. 1.

puudunud päevad palgast maha – 15 marka päeva eest, millele võis lisanduda veel sama suur trahv.³⁴

1920. aasta 4. mail kahekordistati Asutava Kogu liikmete palku – lihtliikme kuupalk tõusis 3000 margale ja juhataja palk 5000 margale. Kiire inflatsiooni tõttu määrati riigiteenijatele elukalliduse lisapalk, mis laienes ka Asutava Kogu liikmetele samas suuruses.³⁵ 1920. aasta alguses Asutava Kogu istungjärgult põhjusega puudumise eest otsustati nüüd varasema 50 marga asemel maha arvestada 65 marka.³⁶ Hiljem, ühes palgade tõstmisega mais, muutus siiski koosolekutelt põhjusega puudumiste mahaarvamine. Nüüd arvati ühe puudunud koosoleku eest maha kindla suuruse asemel 1/30 kuupalgast koos elukalliduse lisaga.³⁷ 1920. aasta märtsis oli elukalliduse lisapalk kuupalgast 30%³⁸, kiire inflatsiooni tõttu tõusis mais elukalliduse lisa 60%ni³⁹ ning tipnes augustis 130%ga⁴⁰, tehes rahvasaadiku palgaks 6900 marka kuus ning juhataja palgaks 11 500 marka kuus. Samal aastal tõsteti Eduskunna esindajate palku 7200 margalt 9600 margale. Lisaks suurendati 1920. aastal hilisema lõppemise korral saadavat lisatasu koguni kahel korral – aasta algul tõsteti vastav lisatasu 80 margale päevas, mõned kuud hiljem 100 margale päevas.⁴¹

1921. aasta jaanuaris tuli kokku I Riigikogu koosseis. Eesti esimese põhiseaduse järgi oli Riigikogu ühekojaline ja 100-liikmeline ning 3-aastase ametiajaga. Põhiseadusega pandi paika sõidurahade ja tasude määramise kord, mille kohaselt võis tasusid muuta ainult järgmise koosseisu kohta.⁴² Soome parlamendiliikmete tasustamisel sellist piirangut ei olnud. 11. detsembril 1920 võeti vastu esimene Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus.⁴³ Rahvaesindajate kuupalk seoti algselt Riigikohtu liikme palgaga, moodustades sellest poole, millele lisandus elukalliduse lisapalk. See-eest Riigikogu esimehe palk seoti

34 Suomen Suuriruhtinaanmaan Valtioapäiväjärjestys. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1906*, nr. 26.

35 Seadus Asutava Kogu ja valitsuse liigete palga kohta. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 69/70, art. 204.

36 Seadus Asutava Kogu ja valitsuse liigetele makstava tasu kohta. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 1, art. 8.

37 Seadus Asutava Kogu ja valitsuse liigete palga kohta. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 69/70, art. 204.

38 Määrus riigiametnikkude ja teenijate põhipalga ja elukalliduse lisapalga kohta. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 51/52, lk. 402.

39 Määrus riigiametnikkude ja teenijate elukallidusmaksu tõstmise eest. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 87/88, lk. 691.

40 Määrus riigiametnikkude ja teenijate põhipalga ja elukalliduse lisapalga kohta. *Riigi Teataja*, 1920, nr. 119/120, lk. 946.

41 Edustajanpalkkiosta 1920 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1920*, nr. 137; Edustajanpalkkiosta 1920 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä toukokuun 15 päivänä 1920 annetun lain muuttamisesta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1921*, nr. 6.

42 Eesti Vabariigi põhiseadus (15. juuni 1920 a.). *Riigi Teataja*, 1920, nr. 113/114, art. 243.

43 Seadus riigikogu liigete tasu -ja sõiduraha kohta (11. dets. 1920 a.). *Riigi Teataja*, 1921, nr. 3, art. 17.

samaväärseks Vabariigi Valitsuse liikme palgaga. Samuti laienesid esimehele Vabariigi Valitsuse liikmete muud hüved – korter ja elukalliduse lisapalk. Vabariigi Valitsuse ja Riigikohtu liigete palgaseadusele tuginedes kujunes Riigikogu liikme kuupalgaks 4000 marka ja esimehe palgaks 10 000 marka ning elukalliduse lisapalk oli võrdeline riigiteenijate määraga.⁴⁴ 1921. aastal oli elukalliduse lisapalgaks 80% kuupalgast.⁴⁵

Lisaks palgale moodustasid Riigikogu liikmete sissetulekutest suure osa erinevad lisatasud. Lisatasud on kinnitatud Riigikogu kodukorra seaduses Riigikogu liikmete isikuliste õiguste ja kohustuste peatükis. Korterraha suuruseks oli 700 marka kuus. Riigikogu juhatase, vanematekogu, komisjoni ja alamkomisjoni koosolekul osalemise eest oli lisatasu suurus 1/20 kuupalgast ning ette nähtud oli ka samas suuruses mahaarvamine põhjuseeta puudumise eest. Põhjusega puudumiseks loeti "Riigikogu liikme haigust, perekonnaliikme haigust või surma, Riigikogu poolt antud ülesannete täitmist või omavalitsusesituskogude liikme kohuste täitmist"⁴⁶. Koosolekult kõrvaldamise korral arvestati maha 1/10 kuupalgast. Nii lisatasud koosolekutel osavõtmise puhul kui ka mahaarvamised puudumiste eest ei tohtinud ületada ühe kuupalga suurust. Kuna Riigikogu kodukord võeti vastu 28. aprillil, siis on märgitud et lisatasude juurde- ja mahaarvamisi arvestatakse Riigikogu volituste algusest ehk 1. jaanuarist, kuid korterrahad tagasiulatuvalt maksmisele ei kuulunud.⁴⁷

Soome parlamendiliikmete kuupalk tõsteti 1921. aastal 12 000 margale ning lisatasu istungjärgu varasema lõppemise korral saadi 100 marka päevas.⁴⁸ Kuigi põhiseaduse järgi Riigikogu enda koosseisu palku määrata ei saanud, siis lihtliikme palga Riigikohtu liikme palgaga sidumine ning esimehe palga vabariigi valitsuse liikme palgaga sidumine võimaldas siiski kuutasusid kaudselt muuta. Antud viisil toimiti 1923. aasta alguses, mil võeti vastu uus riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus. Viimase järgi tõusis Riigikogu esimehe palk 50 000 margale ning Riigikohtu liikme palk 32 400 margale, tehes Riigikogu liikme palgaks 16 200 marka. Sel viisil said I Riigikogu liikmed palka 1923. aasta

44 Seadus Vabariigi valitsuse ja riigikohtu liigete palga kohta (11. dets. 1920 a.). *Riigi Teataja*, 1921, nr. 3, art. 18.

45 Seadus riigiametnikkude ja -teenijate palkade asjus. *Riigi Teataja*, 1921, nr. 3, art. 24; Riigiametnikkude ja -teenijate palga seadused. *Riigi Teataja*, nr. 20, art. 8.

46 Riigikogu kodukord (28. aprill 1921). *Riigi Teataja*, 1921, nr. 33, art. 26.

47 Riigikogu kodukord (28. aprill 1921). *Riigi Teataja*, 1921, nr. 33, art. 26.

48 Edustajanpalkkiosta 1921 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1921*, nr. 143.

jaanuarist maini.⁴⁹

1923. aasta 8. märtsil vastu võetud uues palgaseaduses, mis hakkas kehtima II Riigikogu koosseisule, seoti Riigikogu liikmete palk ministri kuupalgaga, moodustades sellest 1/3, ning esimehe palk võrdsustati riigivanema kuupalgaga.⁵⁰ Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseaduse kohaselt oli riigivanema palk 50 000 marka ja ministri palk 36 000 marka, tehes esimehe palgaks 50 000 ja rahvaesindaja palgaks 12 000 marka.⁵¹ Enam elukalliduse lisapalka seaduses kirjas ei olnud. Riigikogu lihtliikmete jaoks jäid komisjonidest ja koosolekutest osavõtmise lisatasud endisele tasemele, kuid esimehele antud lisatasusid enam ei makstud. Lihtliikmetele lisandus uue lisatasuna 1/40 kuupalgast iga koosoleku juhatamise ning sekretäri kohuste täitmise eest Riigikogus või komisjonis. Uueks lisatasude kogusumma koefitsendiks kujunes 1,5-kordne kuupalk, mis võimaldas teenida kuupalgast ja lisatasudest koosnevat kogupalka kuni 30 000 marka.⁵² Kogupalk moodustus kuupalgast ja koosolekult osavõtmise ja juhatamise eest makstavatest lisatasudest. Võrdlusena oli II Riigikogu lihtliikmete kogupalk natukene madalam kui I koosseisu 1923. aasta kogupalk.

Erinevalt eelkäijast ei makstud II Riigikogu esimehele enam lisatasusid. Lisatasude maksmise lõpetamist võib põhjendada esimehe niigi kõrge palgaga, mis ületas lihtliikme 30 000-margalist võimalikku kogupalka 66,7%. Ka Riigikogu juhatuse liikmetel oli lihtliikmetest tunduvalt kõrgem palk, kuid sellest hoolimata jäid juhatuse liikmetele kehtima koosolekute lisatasud. Riigikogu juhatuse liikmete kogupalk tõusis oluliselt, sest alates II koosseisust oli neile ette nähtud lihtliikme kuupalgaga võrdne igakuine eriline lisatasu. Palgatõusu tulemusena moodustas juhatuse liikme kogupalk esimehe palgast 84% ning oli lihtliikme palgast 40% kõrgem. Korteriraha suuruseks oli rahvaesindajatele 2000 marka ning Riigikogu esimehele anti riigi poolt korter.⁵³ II Riigikogu koosseis võttis vastu seaduse Riigikogu liikmete tasuta sõidu kohta, mis nägi ette tasuta sõitu riigi käsutuses olevatel laevadel ja raudteedel.⁵⁴ 1925. aastal oli Soome rahvasaadikute palgaks aastas 18

49 Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus. *Riigi Teataja*, nr. 1/2, art. 7.

50 Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1923, nr. 43, art. 46.

51 Riigiametnikkude ja teenijate palgaseadus. *Riigi Teataja*, 1923, nr. 1/2, art. 7.

52 Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1923, nr. 43, art. 46.

53 Riigikogu liigete tasu ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1923, nr. 43, art. 46.

54 Riigikogu liikmete tasuta sõidu seadus. *Riigi Teataja*, 1925, nr. 187/198, art. 134.

000 marka ning istungjärgu enneaegse lõpetamise puhul hüvitati 150 marka päeva eest.⁵⁵

III Riigikogu liikmete kuupalk tõsteti 1926. aastal 18 000 margale, esimehe palk ei muutunud (50 000 marka).⁵⁶ Kui varasemalt oli lisatasude kogusumma ülempiir seotud kuupalgaga (I Riigikogu puhul ühe kuupalga suurus ja II Riigikogu puhul pooleteise kuupalga suurus), siis nüüd fikseeriti ülempiiriks 12 000 marka. Alates 1925. aastast oli rahvaesindajatele sõit raudteedel ja laevadel tasuta, mistõttu sõiduraha maksti nüüdsest ainult elukohast lähima raudteejaamani või laevasadamani. Korteriraha suuruseks määrati 4000 marka. Enne III Riigikogu ametiaega võeti vastu ka kodukorra muudatus, kus uuendusena asendati kuupalgaga seotud lisatasude koefitsendid kuupalgast sõltumatute fikseeritud suurustega. Koosolekult osavõtmise eest saadi nüüd 500 marka ning aruandmise eest komisjonis või Riigikogus veel 250 marka. Varasemaga võrreldes vähendati lisatasude osakaalu kuupalgast – kui varem moodustas koosolekult osalemine 1/20 kuupalgast ja koosoleku juhatamine 1/40 kuupalgast, siis III koosseisu ajal moodustasid vastavad lisatasud 1/36 ja 1/72 kuupalgast. Juhatuse liikme erilist lisatasu vähendati 12 000 margalt 7000 margale.⁵⁷

1926. aastal Soome Eduskunna lisatasu istungjärgu varasema lõpetamise korral tõusis 150 margani päevas.⁵⁸ 1927. aastal tõsteti Soome parlamendiliikmete palk 24 000 margale ning lisatasu istungjärgu varasema lõppemise eest 200 margale päevas.⁵⁹ Eduskunna XII koosseisu poolt võeti 1928. aastal vastu uus parlamendi kodukord, mis sarnaselt 1906. aasta kodukorraga nägi ette sõidukulude hüvitamist ning istungitelt põhjuseta puudumiste eest tasu mahaarvamist.⁶⁰ Alates 1906. aastast arvestati iga põhjuseta puudumise eest maha 15 marka, kuid 1928. aastal seoti see lisatasuga samaväärseks. Täiendusena toodi sisse punkt parlamendikohast võimaliku ilmajäämise kohta istungitelt pideva puudumise tõttu. Seadusesse lisati märkus, mille kohaselt peatati vabaduskaotuse korral kõigi ametiga seotud tasude maksmist. 1928. aasta palgaseaduse järgi jäi kuutasu 1927. aasta tasemele

55 Edustajanpalkkiosta 1925 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1925*, nr. 373.

56 Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1926, nr. 34, art. 60.

57 Riigikogu kodukorra muutmise seadus. *Riigi Teataja*, 1926, nr. 62, art. 81.

58 Edustajanpalkkiosta 1926 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1926*, nr. 71.

59 Edustajanpalkkiosta 1927 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1927*, nr. 343.

60 Valtioapäivjärjestys. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1928*, nr. 7.

ehk 24 000 margale, kuid nii puudujäävate kui üleliigsete istungjärkude päevade eest maksti nüüd võrdselt 200-margalist lisatasu. Eduskunna esimehele ja aseesimehele hüvitati sõidukulud esimeses klassis reisimiseks, teistele rahvaesindajatele hüvitati reisimine teises klassis.⁶¹

IV Riigikogu koosseisu palgad ja lisatasud jäid eelmise koosseisuga samale tasemele, ent vastuvõetud seadusemuudatused lõpetasid Riigikogu liikmetele topeltpalga maksmise. Kuni 1928. aasta 23. maini võisid Eesti Riigikogu liikmed saada teist palka ka riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse järgi, kui teenisid vastaval ametikohal. Asutava kogu liikmetele nägi palgaseaduse märkus ette, et asutused võisid määrata tasu tegeliku töö eest.⁶² Riigikogu esimese kolme koosseisu tasuseaduses ei tehtud mingeid ettekirjutisi palkade maksmisele teistest asutustest.⁶³ 1928. aastal võttis Riigikogu III koosseis vastu täienduseaduse, mis takistas Riigikogu liikmetele mitme palga maksmist. Riigikogu liige võis võtta muu asutuse palka vastu ainult juhul, kui ta loobus Riigikogu liikme tasust ja korterirahast.⁶⁴ Sarnaselt toimiti ka riigivanema, ministrite ja riigikontrolöridega, kellele maksti ainult siis, kui nad ei võtnud vastu Riigikogu liikme tasusid.⁶⁵ 1932. aasta 24. märtsil vastu võetud Riigikogu liikmete tasuseadusega määrati V koosseisu liikmete kuutasuks 140 krooni ning esimehe kuutaskus 600 krooni.⁶⁶ Lisatasude kogusumma ülempiiriks ühes kuus seati 120 krooni ning korteriraha suuruseks 40 krooni. Kodukorra muutmise seaduse tulemusena kujunes koosolekul osalemise lisatasuks 4 krooni, aruandmise eest lisandus veel 2 krooni. Riigikogu juhatuse liikmete eriliseks lisatasuks oli 70 krooni kuus, millele arvati juurde koosoleku lisatasud. Sarnaselt varasemate seadustega ei saanud esimees ka nüüd koosolekute lisatasusid.⁶⁷

Kuigi Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seaduse väljakuulutamise järel pidi uus valitav Riigikogu koosseis olema 50-liikmeline ning ametiaeg kestma 4 aastat, siis

61 Edustajanpalkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1928*, nr. 106.

62 Asutava kogu ja valitsuse liigetele makstav tasu. *Riigi Teataja*, 1919, nr. 47, art. 99.

63 Märkus: Indrek Paavle on kirjutanud Otto Tiefi elulooraamatus ministritest riigikogulastele topeltpalga maksmisest.

64 Riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse täiendamise seadus. *Riigi Teataja*, 1928, nr. 46, art. 264.

65 Riigivanema, ministri ja riigikontrolöri tasude seaduse täiendamise seadus. *Riigi Teataja*, 1928, nr. 46, art. 263.

66 Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1932, nr. 30, art. 256.

67 Riigikogu kodukorra muutmise ja täiendamise seadus. *Riigi Teataja*, 1931, nr. 50, art. 381.

Riigikogu V koosseisu laiali ei saadetud ja uusi valimisi ei korraldatud.⁶⁸ V Riigikogu koosseisu viimane koosolek toimus 1934. aasta 2. oktoobril.⁶⁹ Kuigi Riigikogu laiali ei saadetud, ei makstud neile ka palka 1935.-1937. aastate eest. Kriisiaastatel (1932-1934) vähendati avaliku sektori teenistujate palku, ent riigikogulaste palgad jäid puutumata.⁷⁰ Väärrib märkimist, et alates 1934. aastast arvati peaminister, ministrid ja riigikontrolörid riigiteenijate hulka ning nende tasusid vähendati riigiteenijatega samadel alustel.⁷¹ Soomes vähendati kriisiaastail parlamendiliikmete palku ja lisatasusid. 1932. aastal alandati parlamendiliikmete palka 3000 marga võrra ning lisatasu seaduses ettenähtust varasema istungjärgu kestuse eest alanes 25 marga võrra. Uuteks tasudeks määrati 21 000 marka istungjärgu eest ja 175 marka lisatasu. Antud seadus jõustus 1932. aasta jaanuaris ning pidi esialgu kestma sama aasta oktoobrini, mille järel pidid tasud uuesti lähtuma 1928. aastal kehtestatud.⁷² Eelnevat seadust täiendati punktiga, et kui Eduskunna istungjärk kestab kauem kui 120 päeva, siis makstakse iga üleliigse päeva eest 175 marka lisatasu.⁷³ 1931. aasta alguses vastu võetud ajutiste tasude alandusi pikendati 1933. aasta lõpuni, samamoodi toimiti ka 1934. aastal.⁷⁴ Pikendati ka seaduses ettenähtust erineva kestusega istungjärgu eest saadavaid madalaltatud lisatasud.⁷⁵ Alles 1935. aastal taastus rahvasaadikute palk 1928. aasta tasemele ehk 24 000 margale ning lisatasu pärast 120-päevast istungjärku 200 margani päevas.⁷⁶ Soome parlamendiliikmete palk ja lisatasud püsisid 1928. aasta tasemel ka 1936.-1939. aastatel.⁷⁷

68 Riigikogu juhatuse 25. oktoobri 1933. a. 14., 15. ja 16. oktoobril 1933 toimunud rahvahääletamisel vastuvõetud "Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise seadus" väljakuulutamise kohta. *Riigi Teataja*, 1933, nr. 86, art. 627.

69 Eesti Rahvusraamatukogu: Meie Parlament ja Aeg, <<https://www.nlib.ee/html/expo/p90/p1/34.html>> [Külastatud märts 2017].

70 Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seadus. *Riigi Teataja*, 1932, nr. 92, art. 716; Tööpuuduse vastu võitlemise otstarbel teenistusvahekordade., *Riigi Teataja*, 1932, nr. 30, art. 258; Teenistustasude vähendamise määrus, *Riigi Teataja*, 1933, nr. 31, art. 219.

71 Riigi eelarve tasakaalustamise, eramajanduse korraldamise ning tööpuuduse vastu võitlemise seadus. *Riigi Teataja*, 1934, nr. 27, art. 221.

72 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi edustajapalkkiosta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta – 1931 vuoden valtiopäivät Nr. 46. *Valtiopäivät 1931: Asiakirjat*, Kolmas Osa, I, II.

73 Edustajapalkkiosta 1932 vuoden varsinaisilta valtiopäiviltä suoritettavasta palkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1932*, nr. 336.

74 Edustajapalkkiosta annettua lakia väliaikaisesti muuttaneen lain voimassaoloajasta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1934*, nr. 27; Edustajapalkkiosta annettua lakia väliaikaisesti muuttaneen lain voimassa-oloajasta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1932*, nr. 337.

75 Edustajille vuoden 1934 varsinaisilta valtiopäiviltä suoritettavasta palkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1934*, nr. 425.

76 Edustajille vuoden 1935 varsinaisilta valtiopäiviltä suoritettavasta palkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1934*, nr. 309.

77 Edustajille vuoden 1937 varsinaisilta valtiopäiviltä suoritettavasta palkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1937*, nr. 478; Edustajille vuoden 1938 varsinaisilta valtiopäiviltä suoritettavasta palkkiosta. *Suomen Asetuskokoelma: Vuodelta 1938*, nr. 343.

1937. aasta põhiseaduse järgi kujunes uueks parlamendiks kahekojaline Riigikogu (Riigivolikogu ja Riiginõukogu) 5-aastase ametiajaga. Riigivolikogus oli 80 liiget ja riiginõukogus 40 liiget. Sarnaselt 1933. aasta põhiseadusele saadi tasu ainult istungjärkude aja eest, millele lisandus tasuta sõit istungitele ja tagasi.⁷⁸ Varasemalt maksti kuupalka ka istungjärkude vaheajal. Soome parlamendis maksti palka ainult istungjärgu aja eest. Riigivolikogu ja -nõukogu lihtliikme kuupalk oli võrdselt 180 krooni istungjärgu aja eest.⁷⁹ Nii volikogu kui ka nõukogu esimehe palk olid seotud võrdseks ministri palgaga (500 krooni).⁸⁰ Koosolekul osalemise eest saadi lisatasu 7 krooni ja 50 senti. Koosoleku juhatamise ja sekretäri kohuste täitmise eest maksti lisaks veel 2 krooni ja 50 senti. Riigivolikogu ja riiginõukogu juhatuse erilise lisatasu suurus oli 70 krooni kuus (läbi aasta) – sama, mis III-V koosseisu puhul. Riigivolikogu ja riiginõukogu liikme (samuti juhatuse liikme) lisatasude kogusumma ühes kuus ei tohtinud ületada 16 koosoleku tasu, mis tegelikult oli võrdne varasema 120 krooniga. Istungjärgu vaheajal kokku kutsutud liikmetele oli ette nähtud päevas lisaks 1/30 kuutasust. Sarnaselt eelmiste Riigikogude koosseisude tasuseadustega ei saanud esimees ka edasipidi koosolekute eest lisatasusid. Võrreldes varasema sõiduraha hüvitamisega, mis lähtus tegelikest kuludest, oli uueks normiks riigiteenijate tasuseaduse kõrgeim määr. Komandeeringus olemise või muude ülesannete täitmise eest tasuti aga hoopis ministrite sõidu- ja päevarahade järgi. Korteriraha saadi terve aasta jooksul 40 krooni kuus. Varasemaga võrreldes ei saanud enam esimees riigi poolt korterit. Juhatuse loata Riigikogu igalt üldkoosolekult või vastava koja koosolekult puudumise või lahkumise tõttu arvati kuupalgast maha 1/20, koosolekult kõrvaldamise korral arvati kuupalgast maha 1/10.⁸¹

78 Eesti Vabariigi põhiseadus. *Riigi Teataja*, 1937, nr. 71, art. 590.

79 Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus. *Riigi Teataja*, 1937, nr. 71, art. 597.

80 Peaministri, ministrite ja riigikontrolöri tasude seadus. *Riigi Teataja*, 1934, nr. 27, art. 214.

81 Riigikogu ajutine kodukord. *Riigi Teataja*, 1937, nr. 71, art. 594.

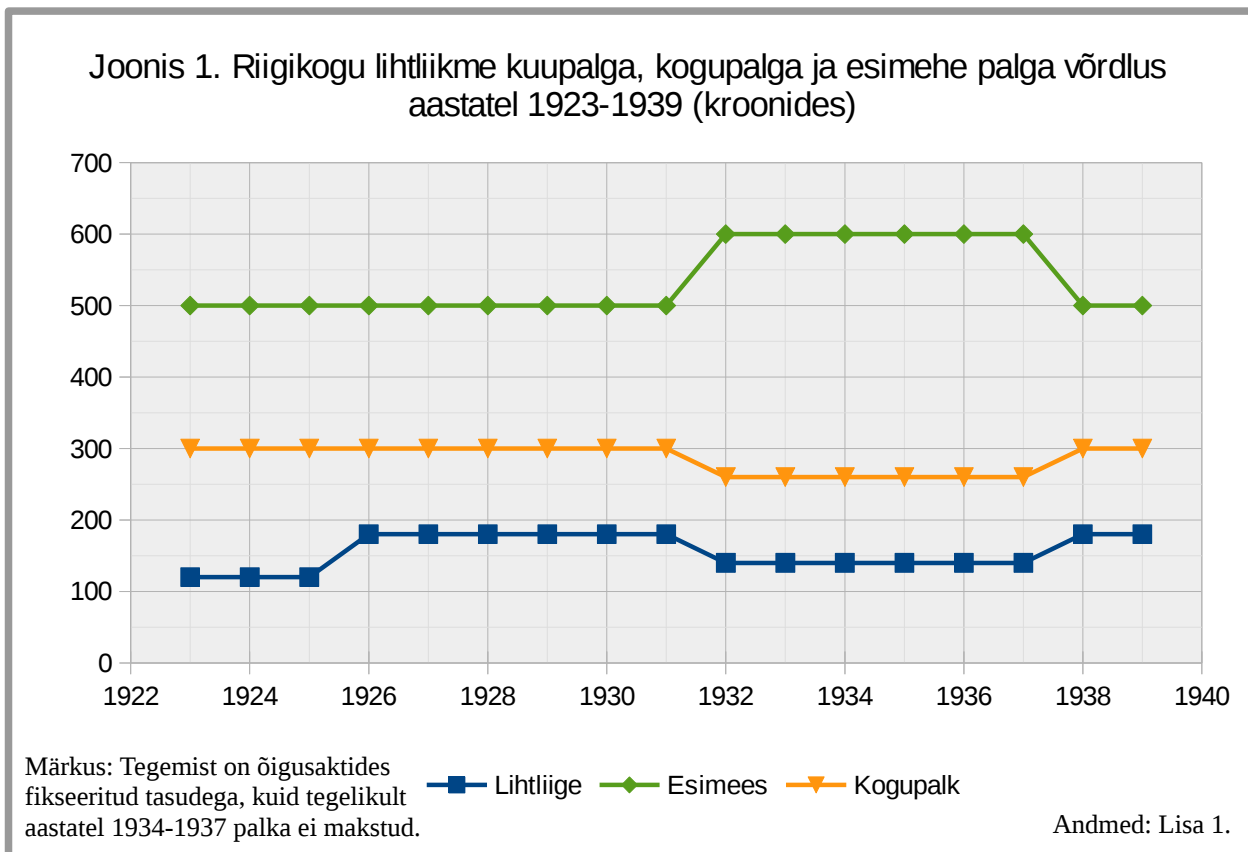
II Eesti ja Soome parlamendiliikmete nominaal- ja reaalpalkade võrdlus

Eesti parlamendiliikmete tasustamispoliitika oli Riigikogu I-VI koosseisudele sisult sarnane. Erinevalt Riigikogust polnud Asutava Kogu liikmetele ette nähtud lisatasusid. Samas koosolekult puudumise eest võeti Asutava Kogu liikme kuupalgast siiski maha 1/30, koosolekult kõrvaldamise korral palgast midagi maha ei arvatud. Erinevalt järgnevatest koosseisudest puudusid I Riigikogus koosoleku juhatamise ja sekretäri kohuste täitmise lisatasud ning juhatuse liikmete eriline lisatasu. Kiire inflatsiooni tõttu korrigeeriti 1920. ja 1921. aastal avaliku sektori palku elukalliduslisadega, mis võrdeliselt laienesid ka rahvaesindajatele. 1922. aastal elukalliduslisa enam ei määratud, sest tõsteti avaliku sektori teenistujate palku. Seevastu Riigikogu ei tohtinud põhiseaduse kitsenduse tõttu ametis oleva koosseisu palku muuta. Kuna Riigikogu lihtliikme palk oli seotud Riigikohtu liikme palgaga ning Riigikogu esimehe palk vabariigi valitsuse liikme palgaga, leidis Riigikogu siiski 1923. aasta jaanuaris võimaluse kaudselt enda kuupalgu tõsta. Selle tulemusena lihtliikme palk neljakordistus ning esimehe palk viiekordistus järgneviks viieks kuuks.

Alates II Riigikogu koosseisust maksti juhatuse liikmetele erilist lisatasu, mis algselt võrdsustati lihtliikme palgaga. III koosseisu ajaks kaotati ära juhatuse liikme erilise lisatasu ja lihtliikme palga vaheline seos, eriline lisatasu vähenes 70 kroonile ning püsis muutumatuna VI koosseisu lõpuni. Ehkki Riigikogu III koosseisu palku suurendati 60 krooni võrra, siis lisatasude ülempiiri vähendati samas mahus ning saadav võimalik kuu kogupalk jäi ikkagi 300 krooni juurde. Siiski suurenes kaudselt väljaspool Tallinnat elavate rahvasaadikute sissetulek, sest korteriraha tõsteti 20 kroonilt 40-le. Muudatusena kaotati ära esimehe õigus saada koosolekute lisatasusid. VI koosseisu tasuseadusest tulenevalt ei saanud esimees enam ka riigi poolt korterit. Kokkuvõtvalt oli Riigikogu II-VI koosseisu erinevad tasuliigid samad ning kogupalga (kuupalk koos lisatasudega) suurused jäid ühtlaselt 300 krooni juurde. Erandiks oli V koosseis, mille kogupalk langes 260 kroonile, kuid esimehe palka tõsteti 600 kroonile. Põhjalik võrdlev andmestik Riigikogu ja Asutava Kogu võimalikest tasuliikidest aastatel 1919-1939 on leitav lisas 1.

Joonisel 1 on näha võrdlust õigusaktide kohaselt makstava Riigikogu lihtliikme kuupalga, kogupalga ja esimehe kuupalga vahel 1923.-1939. aastatel. Võrdlusest on välja jäetud

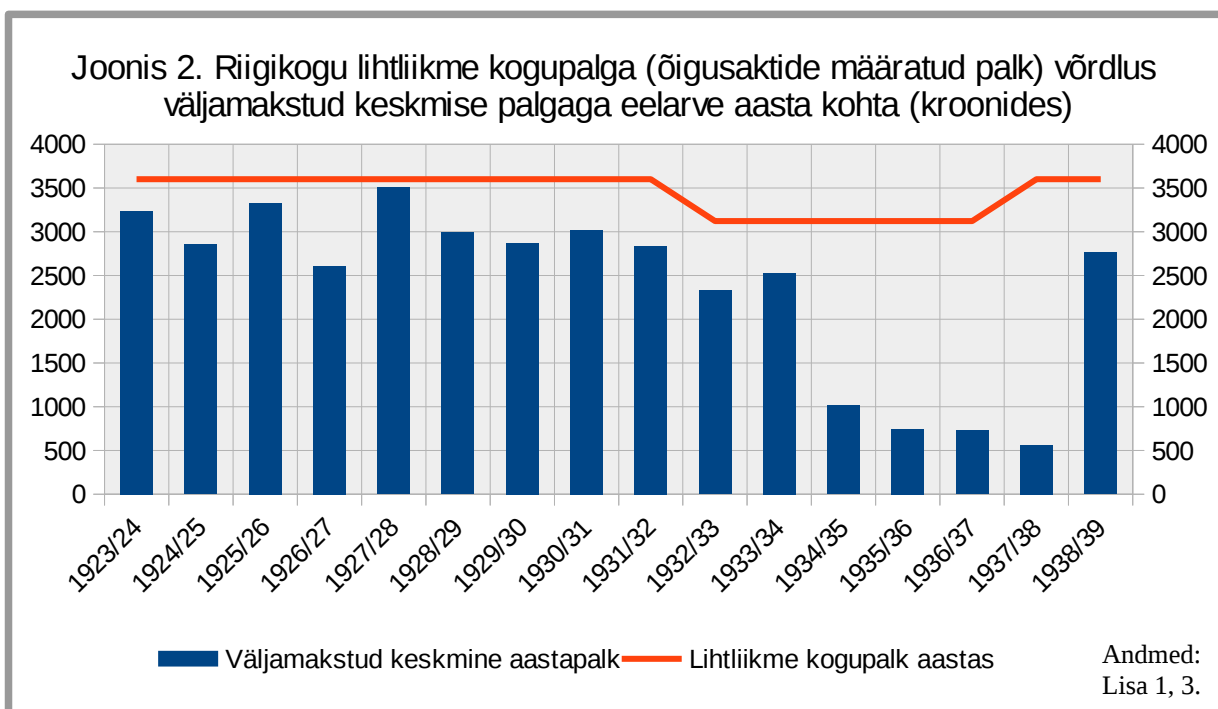
inflatsioonieelsete aastate palgad. Jooniselt 1 järeldub, et nii Riigikogu lihtliikmetele kui ka esimehele maksti antud perioodil suhteliselt võrdset nominaalpalka. Jooniselt on ka näha, et Riigikogu lihtliikme kuupalga, kogupalga ja esimehe palkade proportsioonid on sarnased. Ka Asutava Kogu ja I Riigikogu lihtliikme kogupalga ja esimehe palga vahe oli pidevalt ligikaudu 60%. Ainult Asutava Kogu aastatel võrdus kuupalk kogupalgaga.

Võrreldes Eestiga oli Soome parlamendiliikmetele tasu maksmise süsteem tundavamalt lihtsam – kuupalga asemel maksti kogu istungjärgu eest, mille ettenähtud kestus 1919.-1939. aastatel oli 120 päeva. Lisatasusid maksti üksnes istungjärgu varasema või hilisema lõppemise korral. Erinevalt Eestist ei saanud Soomes esimees teistest liikmetest erinevat kuupalga ning puudusid juhatuse liikmete erilised lisatasud. Sarnaselt Eestiga arvestati põhjuseta puudumised palgast maha. Algselt oli Soomes mahaarvamine marginaalne, kuid alates 1928. aastast muudeti see lisatasuga võrdseks. Nii Eesti kui Soome parlamendiliikmete põhjuseta puudumise eest koosolekult arvati maha sarnased suurused päeva tasu määral kuupalgast. Suureks erinevuseks oli see, et kui Riigikogu liikmele maksti tasu igal kuul aastas, siis Eduskunna liikmele maksti üksnes istungjärgu eest. Kahte riiki eristas ka see, et Eestis olid lisatasudel ülempiirid, kuid Soomes ülempiirid puudusid.

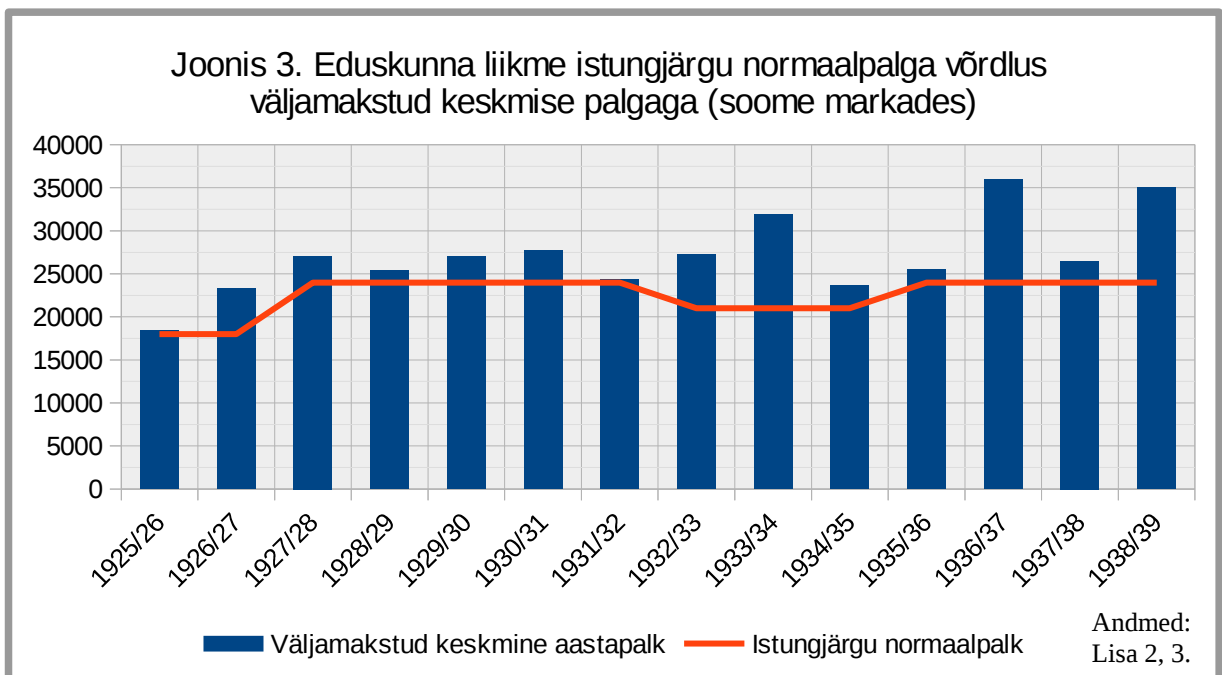
Eestis Riigikogus maksti liikmetele algselt palka ka istungjärgu vaheaegadel. 1933. aasta põhiseaduse muutmise korral oleks pidanud edaspidi Riigikogus palku arvestama sarnaselt Soomega üksnes istungjärgu aja eest. See põhimõte rakendati alles 1937. aasta põhiseadusega. Ka Asutavas Kogus maksti palka ainult istungjärgu eest. Soome parlamendiliikmete tasu püsis 1927. aastast 1939. aastani 24 000 margal, kui välja jätta kriisiaastate ajutised vähendamised. Põhjalikum ülevaade Eduskunna palkadest on nähtav lisas 2. Mõlema riigi rahvaesindajate tasustamissüsteem oli üles ehitatud nii, et hoolimata tegeliku töö kestusest saadakse märkimisväärne osa palgast siiski kätte. Riigikogus oli kindlalt kättesaadavaks osaks kuupalk, mida maksti 1921.-1933. aastatel hoolimata istungjärgu kestusest, ning Eduskunnas garanteeris püsiva tasu istungjärgu varasema lõppemise korral saadav hüvitis.

Joonisel 2 on võrreldud Riigikogu lihtliikme aastast kogupalka eelarvest tegelikult välja makstud aastase keskmise sissetulekuga. Kogupalk moodustus õigusaktides fikseeritud kuupalgast ja erinevatest lisatasudest. Rahvasaadikutele välja makstud keskmine aastapalk on arvutatud Riigikogu eelarve palgakulu kirje baasil. Erandina on käsitletud autoritaarse režiimi aastaid, mil Riigikogu oli "vaikivas olekus" – liikmed koos ei käinud ja palka ei saanud.

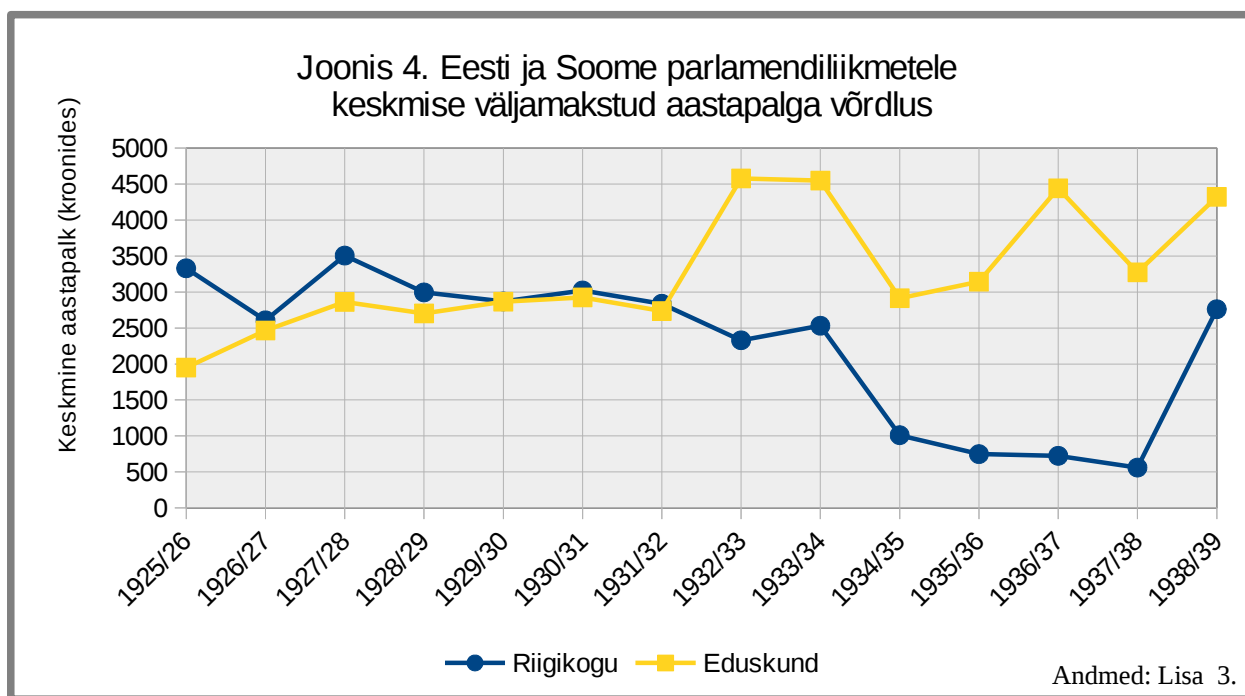
Joonisel 2 on näha, et Riigikogu normaalse toimimise aastatel maksti liikmetele keskmiselt 80% võimalikust saadavast kogupalgast. Hoolimata Riigikogu liikmete arvu suurenemisest VI koosseisus ning autoritaarsetest elementidest seadusandlikus võimus, jäid palgad nii seaduses kui tegelikes väljamaksetes eelnevate aastatega sarnasesse vahemikku. Riigikogu "vaikiva oleku" aastate eelarvete andmetest on näha, et tegelikult maksti Riigikogu korralistest kuludest välja palgakulu. Paraku allikatest ei järeldu kellele, mis asjaoludel ja kui suurtes summas maksti.

Joonisel 3 on võrreldud Soome Eduskunna liikmele istungjärgu eest makstavat normaalpalka tegelikult välja makstud palgaga. Antud kontekstis on Eduskunna normaalpalka all mõeldud seaduses ette nähtud aastast kogupalka istungjärgu kestuse eest ja Eesti normaalpalka all seaduses järgi ette nähtud aastast kogupalka. Vahemikus 1925-1939 maksti Eduskunna liikmetele aastal keskmiselt 20% rohkem kui seadustes ette nähtud normaalpalk. Kõrgem palk tulenes tõenäoliselt lisatasudest, mida maksti istungjärgu pikema kestuse eest. Kuna Soome lisatasu oli võrdsustatud istungjärgu päeva määraga, siis järeldub, et pea kõikidel aastatel kestis tegelik istungjärg kauem kui 120 päeva.

Eesti parlamendiliikmete normaalpalga ja Soome parlamendiliikmete normaalpalga võrdlusest 1925-1939. aastatel järeldub, et Eesti rahvasaadikud võisid saada keskmiselt 30% kõrgemat palka.⁸² Kuna Soomes puudusid lisatasude ülempiirid (vaata joonis 3), siis oli nende tegelik kogupalk normaalpalgast 20% kõrgem. Seevastu parlamendi eelarvetest palgakuludena (kuupalk ühes lisatasudega) välja makstud summadest järeldub, et Eesti ja Soome parlamendiliikmete tegelike keskmiste palkade vahel ei olnud väga suurt erinevust.

Joonisel 4 on Eduskunna liikmete aastapalgad kroonidesse arvatud Tallinna börsi Soome marga kursi alusel. Jooniselt järeldub, et tegelikult maksti nii Eesti kui Soome rahvasaadikutele aastatel 1926-1931 suhteliselt võrdset palka ning märgatav lahknemine toimus alles 1932. aastal. Suuremad palgaerinevused tulevad välja 1932-1933 ja 1938. aastatel. Täpsemad numbrilised kõrvutused koos palgakulu ja aastapalgaga on välja toodud lisa 3.

Kuigi Eestis ei vähendatud majanduskriisi tõttu parlamendiliikmete palku samal moel kui Soomes, on jooniselt näha et riigikogulase tegelik aastapalk vähenes 500 krooni võrra ning Eduskunna liikme oma kasvas pea 2000 krooni võrra. Eestis vähendati 1931. aastal V

⁸² Kursid 1925-1934 aastate kohta: *Eesti arvudes: 1920-1935* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937), lk. 200; kursid 1935-1939 aastate kohta: Valtiovarainministeriön määräys - Suomen asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

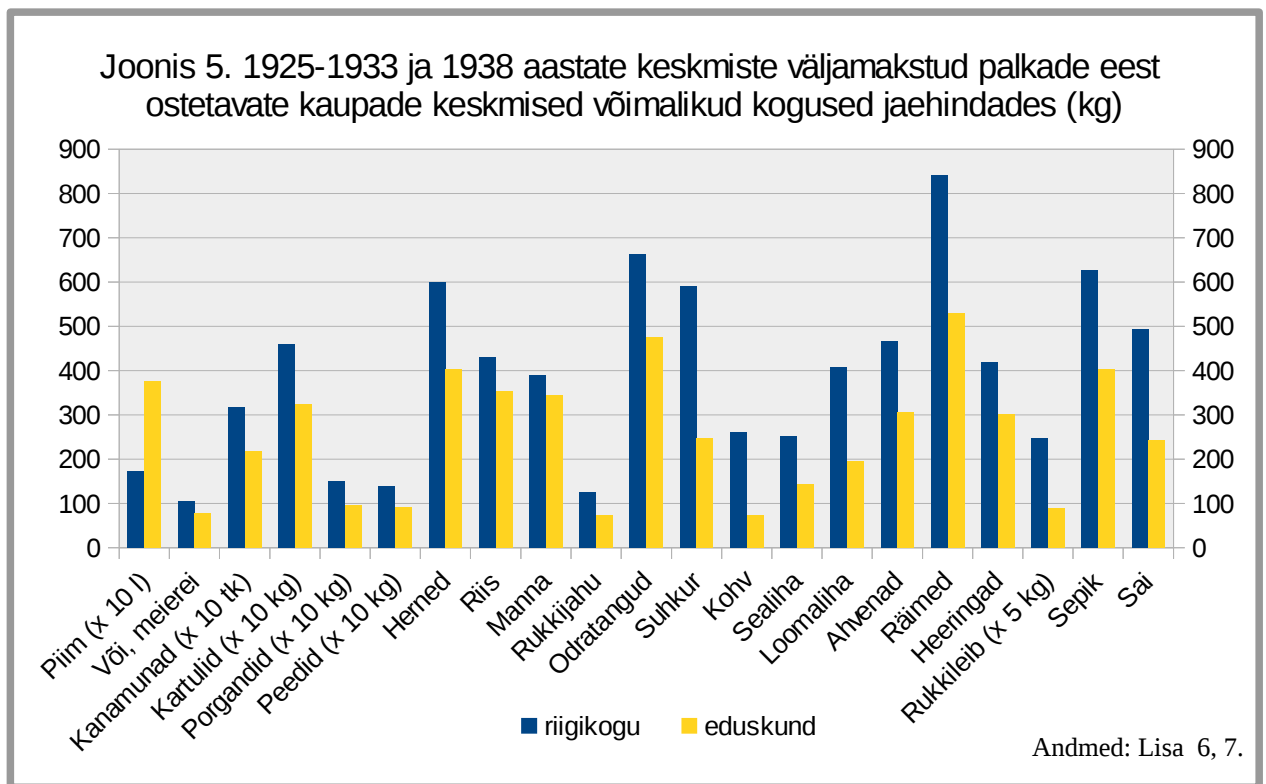
koosseisu kuupalka 180 kroonilt 140 kroonile ja koosolekul osalemise lisatasu 2.5 kroonilt 2 kroonile, kuid seda mitte majandusolude tõttu. 1931. ja 1932. aasta Riigikogu liikmete keskmise palga langust seletab ka mitmete liikmete vabatahtlik 20% kuutasust ja komisjonitasudest loobumine. Eelarvetest on näha, et 1931. aastal vähenes palgakulu loobumise tõttu 3%. Reaalne kokkuvõtte saavutati aga 1932. aastal, mil loobumise tulemusena vähenes palgakulu 13%.⁸³ Kuigi Riigikogu kooskäimine oli VI Riigikogu koosseisu ajaks normaliseerunud ja palka maksti istungjärgu eest, jäi nominaalpalk 1920. teise poole palgale kergelt alla. Soomes maksti alates 1932. aastast liikmetele keskmiselt poole võrra kõrgemat palka kui Eestis. Joonisel 4 on näha, et võrreldes 1920ndate teise poolega kasvasid 1930. aastatel Soome rahvaesinduse nominaalsed sissetulekud.

Eelpool seaduste põhjal arvatud parlamendiliikmete kogupalk ja eelarvete põhjal tegelik väljamakstud keskmine palk on nominaalsed palgad ning ei väljenda endas reaalselt ostujõudu. Andmaks parlamendiliikmete sissetulekutele reaalselt mõõdet, on neid võrreldud toidukaupade hindadega. Lisades 4 ja 5 on arvatud rahvasaadikutele välja makstud keskmise kuupalga eest ostetavate toidukaupade kogused. Eesti puhul on hindadeks võetud Tallinna keskmised jaehinnad, Soome puhul on kasutatud riigi keskmisi jaehindu. Kuigi toidukaupade põhjal ei väljendu täielik ostujõud, moodustavad toidukaubad suure osa inimeste tarbimisest ja väljaminekutest ning on riigiti kaubaartiklite lõikes paremini registreeritud ja sisult võrreldavamad. Lisas 8 on arvatud Riigikogu liikmetele välja makstud keskmise palga ostujõud toidukaupades 1923. aasta hindades. Andmetest järeldeb, et Riigikogu liikmete toidukaupade ostujõud aastatel 1924-1929 jäi tunduvalt alla 1923. aastale. Kriisiaastate kõrgemat toidukaupade ostujõudu seletavad püsiv palk ja alanevad hinnad. 1938. aastaks olid hinnad taastunud ning rahvasaadiku nominaalne palk oli jäänud 1920ndatega võrdsele tasemele, mistõttu oli toidukaupade ostujõud endiselt madalam kui 1923. aastal.

Joonisel 5 on näha Eesti ja Soome rahvasaadikutele välja makstud keskmiste aastapalkade eest ostetavate keskmiste võimalike kaubakoguste võrdlus aastatel 1925-1933 ja 1938. Sellest järeldeb, et Eesti rahvasaadikute ostujõud toidukaupades oli kaubagrupiti püsivalt 30% kõrgem. Arvesse tuleb võtta ka asjaolu, et Eesti puhul on kasutatud Tallinna keskmisi

⁸³ Eesti Vabariigi 1931./32. ja 1932./33. a. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil – Riigikogu korralised kulud, Riigi trükikoja trükk, lk. 16-17.

ja Soome puhul riigi keskmisi jaehindu, mistõttu olid tegelikult erinevused veelgi suuremad (näiteks Tallinna ja Tartu jaehindade vahe oli pea igas kaubagrupis ligikaudu 10%⁸⁴). Lisas 6 on arvatatud Riigikogu liikme kuupalga eest võimalike ostetavate kaupade kogus aastatel 1922-1933 ja 1938. Lisas 7 on arvatatud Eduskunna liikme keskmise väljamakstud palga eest ostetavate kaupade maksimaalne kogus kuus 1925.-1939. aastatel. Igal võrreldud aastal (1925-1933 ja 1938) sai Riigikogu liikme keskmise palga eest osta 17-20 toidukauba artiklit (kokku võrreldi 21 artiklit) rohkem kui Soome Eduskunna liikme palga eest. Täieliku tabeli Eesti- ja Soome rahvaesindajatele väljamakstud palga eest ostetavate kaupade maksimaalse koguste suhtvõrdlusest aastatel 1925-1933 ja 1938 leiab lisast 9. Koostatud võrdluste juures tuleb arvestada, et Eestis olid toidukaubad odavamad kui Soomes.

Jaak Valge on võrrelnud Eesti ja Soome sisemajanduse kogutoodangut ja majanduskasvu sõdadevahelisel perioodil ning järeldanud, et Eestis oli sisemajanduse kogutoodang inimese kohta 1925. aastal ligikaudu Soomega võrdne, kuid 1938. aastal oli see 20%

84 Kursid 1925-1934 aastate kohta: *Eesti arvudes: 1920-1935* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937), lk. 233-236.

väiksem.⁸⁵ Timo Myllyntausi võrdlus Eesti ja Soome tööliste ostujõust näitab, et Soome tööliste ostujõud oli suurem nii 1920ndatel kui 1930ndatel ning kahe riigi tööliste ostujõu vaheline erinevus pidevalt suurenes.⁸⁶ Käesoleva töö tulemustest järeldeb vastupidi, et Eesti rahvasaadikute ostujõud toidukaupades oli tunduvamalt suurem Soome rahvasaadikute ostujõust. Tööst ei järeldu, et aastatel 1930-1933 oleks Eesti rahvasaadikute ostujõud toidukaupades olnud väiksem Soome rahvasaadikute ostujõust toidukaupades kui seda 1925.-1929. aastatel. Seevastu 1938. aasta puhul võib juba täheldada kerget toidukaupade ostujõu lähenemist Eesti ja Soome rahvaesindajate vahel.

85 Jaak Valge, 'Uue majanduse lähteil: Eesti sisemajanduse kogutoodang aastatel 1923-1938' - *Akadeemia*, nr. 12 (2003), lk. 2727-2728.

86 Timo Myllyntaus, 'Standard of Living in Estonia and Finland in the 1930s' - *Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised*, nr. 41:3 (1992).

Kokkuvõte

Eesti rahvaesinduse liikmete tasustamispoliitika oli tundavamalt keerulisema olemusega kui Soome rahvaesinduse tasustamissüsteem. Samas olid aga sissetulekud ettearvatavad, sest I-V Riigikogu liikmetele tasuti kogu aasta vältel, samuti oli teada lisatasude ülempiir. Alles VI Riigikogu puhul arvestati Soomega sarnaselt palka ainult istungjärgu aja eest. 1921.-1933. aastatel Riigikogu liikme kuupalka saab vaadata kui kindlalt garanteeritud sissetulekut, mis moodustas kogupalgast ligikaudu poole. Eduskunna liikmete tasustamispoliitikas on näha samasugust garanteeritud tasumaksmise praktikat. Õigusaktide kohaselt tasuti istungjärgu aja eest, kuid kõrvuti istungjärgu tasuga oli ette nähtud lisatasu kuupalga päeva määra järgi iga üleläänud või puudu jäänud istungjärgu päeva eest. Istungjärgu varasema lõppemise korral saadud lisatasu hüvitas samas suuruses puudujäänud istungjärgu palga.

Nii Riigikogu kuupalk kui Eduskunna istungjärgu lisatasu võimaldasid praktikas maksta rahvaesindajatele töö kestusest olenemata kindlas suuruses tasu aastas. Eesti puhul arvestati lisatasusid töö eest tehtud preemiatena, Soome puhul nähti lisatasusid pigem hüvitisena. Eestis keelas põhiseadus Riigikogul ametis oleva koosseisu palku muuta. Erandina saab välja tuua I Riigikogu viimase ametiaasta, mil Riigikogu tõstis lihtliikme ja esimehe palgaga seoses olevaid kohtuliikme ja Vabariigi Valitsuse liikme palku, mistõttu muutus Riigikogu liikmete endi palk 1923. aasta jaanuarist maini mitmekordseks. Seevastu 1923. aasta märtsis vähendati järgneva Riigikogu palku 30% võrra. Soome puhul ei tule välja, et Eduskund ei oleks tohtinud kehtiva koosseisu palku muuta, kuid andmetest järeldub, et praktikas hoiti kinni siiski sarnasest põhimõttest.

Eesti ja Soome parlamendiliikmete töötasude ja ostujõu võrdlemise sobivaks vahemikuks on aastad 1922-1938. Aastad 1919-1922 on võrdlusest välja jäetud kiire inflatsioon tõttu. Eestis puuduva kirjanduse ja allikate tõttu ei õnnestunud kätte saada andmeid Soome rahvaesindajate palkade kohta aastatel 1922-1924. Kuna Eesti rahvaesindus oli 1934.-1937. aastatel "vaikivas olekus", on võrreldavateks aastateks 1925-1933 ja 1938. Eesti ja Soome parlamentide töötasude ja soodustuste võrdlusest 1925.-1933. ja 1938. aastatel järeldub, et Eesti rahvaesindajad said vahemikus 1926-1931 Soome rahvaesindajatega

võrdset nominaalpalka ametliku valuutakursi alusel arvatuna. Ülejäänud võrreldavatel aastatel oli Eduskunna liikmete palk keskmiselt 40% kõrgem. Seevastu reaalpalkade kõrvutamisel toidukaupade ostujõu alusel ilmneb vastupidine tulemus. Eesti rahvasaadikute ostujõud toidukaupade hindades võrreldavatel aastatel suurema osa kaubagruppide lõikes ligikaudu 30% kõrgem. Põhjus võib olla Soome ja Eesti erinevas hinnastruktuuris.

Kriisiaastate mõju nii Eesti kui Soome rahvasaadikute ostujõule oli väike. Pigem on näha ostujõu suurenemist, sest kaupade hinnad langesid. Soomes küll alandati ajutiselt palku majandusraskuste tõttu, kuid lisatasusid maksti see-eest rohkem, mistõttu tegelik sissetulek isegi tõusis. Eestis vähendati V Riigikogu tasusid, kuid allikatest ei järeldu, et see oleks olnud tingitud majanduskriisist. Riigikogu liikmete aasta keskmised sissetulekud eelarve põhjal langesid, mis tulenes osalt tasude vähendamistest, kuid ka mõnede liikmete vabatahtlikust loobumisest lisatasudest ja 20% kuupalgast. Pärast riigipööret Riigikogu V koosseisu ametlikult laiali ei saadetud, kuid see püsis pärast 1934. aasta oktoobrit "vaikivas olekus" 1937. aasta lõpuni. Samas antud perioodi eest neile siiski palka ei makstud. Kuigi 1938. aastal kokku kutsutud VI Riigikogu muutus sisult ja tööprotsessilt, jäi liikmete tasustamispoliitika varasemate koosseisudega sarnaseks ning ei järeldu suuremat muutust suhtumises parlamendiliikmete tasustamisse. Kaotati küll ära esimehele antav korter ning sarnaselt Soomega arvestati nüüdsest palka ainult istungjärgu eest. Nii Riigivolikogus kui Riiginõukogus palgaastmed olid võrdsed.

Töös kasutatud allikatest ei järeldu, kuidas jaotus parlamendi palgatulu tegelikult liikmete vahel. Soome tasustamispoliitika põhjal võib oletada, et palgatulu liikmete vahel jagunes võrdselt, kuna lisatasu oli määratud aja, mitte tööülesannete eest. Eestis olid lihtliikmete, juhatuse ja esimehe palga vahel suured erinevused lisatasude suuruste tõttu. Riigikogu lisatasud moodustasid umbes poole võimalikust kogupalgast, mistõttu üksiku lihtliikme tegelik palk võis erineda arvatud keskmisest.

Antud töö raamesse ei mahtunud parlamendiliikmete palkade võrdlus valitsusliikmete, avaliku sektori asutuste juhtide ega erasektori elualadega. Viimane annaks võimaluse hinnata parlamendi professionaliseerumist. Tegelikult ostujõu selgitamisel oleks vajalik võrdlusesse lisada ka teisi kaubagruppe, soovitatavalt aga kogu tarbimiskorv. Samuti oleks töö huvitavaks edasiarenduseks rahvasaadikute palkade võrdlus sisemajanduse kogutoodanguga inimese kohta ning saadud proportsioonide kõrvutamine teiste riikidega.

Kasutatud kirjandus

Eduskunnan historia <<https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/historia/Sivut/default.aspx>> [Külastatud märts 2017].

Janusson, Juhan, *Eesti majanduslik areng* (Tallinn: Põllumajanduslik Konjunktuuribüroo, 1932).

Karjahärm, Toomas, 'Parlamentarism Eestis' - *Riigikogu* (Tallinn: Riigikogu Kantselei, 1998).

Maandi, Helmut, 'Iseseisev Eesti: Rahvaesindustest iseseisvas Eestis' – *Eesti Tagasivaates* (Stockholm: EÜS Põhjala, 1987), lk. 11-29.

Meie Parlament ja Aeg, (Eesti Rahvusraamatukogu, 2008) <<http://www.nlib.ee/html/expo/p90/p1/27.html>> [Külastatud märts 2017].

Mägi, Artur, *Eesti Riiklik Korraldus* (Stockholm: Eesti Teadusliku Instituudi Kirjastus, 1954).

Mägi, Artur, *Kuidas Valitseti Eestit* (Stockholm: Tõrvik, 1951).

Myllyntaus, Timo, 'Standard of Living in Estonia and Finland in the 1930s' – *Eesti Teaduste Akadeemia Toimetised*, nr. 41:3 (1992).

Paavle, Indrek, *Õiguse ja omariikluse eest: Otto Tief (1889-1976)* (Tallinn: Rahvusarhiiv, 2014).

Põhiseadus ja Rahvuskogu (Tallinn: Riigi Trükikoja trükk, 1937).

Riigikogu: Tutvustus ja Ajalugu, <<https://www.riigikogu.ee/tutvustus-ja-ajalugu/riigikogu-ajalugu/>> [Külastatud märts 2017].

Suomen kansanedustuslaitoksen historia, vol. I-XII (Helsinki: Eduskunnan historiakomitea, 1958, 1962, 1964, 1968, 1971, 1973, 1974, 1977, 1980, 1981, 1982).

Valge, Jaak, 'Uue majanduse lähteil: Eesti sisemajanduse kogutoodang aastatel 1923-1938' - *Akadeemia*, nr. 10-12 (2003).

Kasutatud allikad

Annuaire Statistique de Finlande (Helsinki: Valtioneuvoston Kirjapaino, 1919-1940).

Eesti 1920-1930: arvuline ülevaade (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1931).

Eesti arvudes: 1920-1935 (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937).

Eesti Statistika kuukiri (Tallinn: Eesti Statistika Keskbüroo 1922-1943).

Eesti Vabariigi 1925-1938./1939. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil (Riigi Trükikoja Trükk).

Finlex Data Bank, <<http://www.finlex.fi/fi/laki/>> [Külastatud märts 2017].

Riigi Teataja (Tallinn: Kohtuministerium, 1919-1938).

Suomen asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

Suomen suuriruhtinaanmaan asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1860-1916).

Valtiopäivät: Asiakirjat (Helsinki: Eduskunta, 1873-1975).

Salaries and compensations of the members of Parliament of Estonia and Parliament of Finland during 1919-1939

Summary

This research analyses salaries and compensations of Eduskunta (Parliament of Finland) members and Riigikogu (Parliament of Estonia) members during the interwar period. The aim of this study is to offer a comparative overview of salaries and compensations paid to the members of two parliaments. Collections of national laws and parliamentary expenditure entries in the state budgets have been used as source materials to determine incomes of the members of Riigikogu and Eduskunta. The first part of the research focuses on determining the salaries and compensations. The full information of all the possible compensations assigned to parliamentary members is found in the Parliamentary Rules of Procedures and in the annual Salary Acts. The second part of the research compares Riigikogu and Eduskunta nominal wages, average earnings based on budgets and real wages with purchasing power in food prices. Food products are used for comparison, because they are constant over time, similar between bordering countries and their prices are well documented. Although food products do not disclose full purchasing power, they do explain a large part of it. There is no representative consumer basket index available for the interwar period in Estonia and Finland, therefore food products offer best alternative replacement to compares purchasing power.

Estonian system of wage payment was more complicated than Finnish system. The system of Riigikogu wage payment consisted of fixed monthly salaries and compensations for attending and/or chairing a meeting. Additional compensations were given to members of Parliament of Estonia who lived outside Tallinn. Salaries were differentiated between ordinary members, board members and chairman. On average the chairman income was double the size of ordinary member's income. The system of wage payment in Finland was simpler and consisted solely of the salaries for sessions and compensations for longer or shorter session period. In the Parliament of Finland there were no differentiations between salaries. In Eduskunta and Riigikogu alike a part of salary was deducted if a member was absent from the session without a reason.

From parliamentary budgets we can see, that during 1926-1931 representatives of the people of Estonia and Finland received equal payments. Split between nominal earnings in favor of the Eduskunta members happened prior to crisis years in 1932. In reality, members of Parliament of Estonia received roughly 30% higher real income. In conclusion, there were no significant changes or differences between Eduskunta and Riigikogu real income during the crisis years. During 1934-1937 Riigikogu sessions were not assembled and members of Riigikogu did not receive any salaries or compensations, although laws about payments were not changed.

Before the 20th century there was an international debate whether politicians should be paid salaries or compensations at all. At the beginning of the 20th century the matter of the debate changed into what extent members of parliaments should be paid compared to other professions. To thoroughly compare salaries and compensations between Riigikogu and Eduskunta members, further research is needed (for example comparison of public sector institution chairpersons and private sector professions). The extended comparison could offer a view of what extent national parliaments were professionalised. To get an in-depth comparison of purchasing power, it is required to take into account various consumer goods.

Viron parlamentin jäsenten ja Suomen parlamentin jäsenten palkat ja korvaukset vuosina 1919-1939

Yhteenveto

Tämä tutkimustyö analysoi Viron ja Suomen eduskuntien palkkiot sotien välisen aikana. Tutkimuksen tavoitteena on tarjota vertaileva yleiskuva eduskunta jäsenille palkoista ja lisämaksuista. Työskentely lähteen muodostavat, kansalliset lainsäädännöt kokoelmat ja valtion eduskunnan talousarvion menot kirjeet. Tutkimustyön ensimmäinen osa keskittyy eduskuntien jäsenten palkkojen ja lisämaksujen korjaukseen. Kansan edustajien palkat on löydettävä kansan valtiopäiväjärjestyksestä ja palkkojen laissa. Tutkimuksen toinen osa vertailee Viro eduskunnan ja Suomen eduskunnan nimellistä palkkaa, keskimmäisiä tuloja talousarviossa ja reaalipalkkoja tai ostovoimaa elintarvikkeiden perusteella. Elintarvikkeet on otettu ostovoiman vertailuun perusteeksi, koska ne ovat luonnostaan muuttomattomat, samankaltaiset naapurimaihin ja niiden hintoja on perusteellisesti rekisteröity. Vaikka elintarvikkeiden hinnat eivät selitä kokonaan oikeeta ostovoimaa, selvittää silti suurimman osan. Tällä hetkellä puuttuu edustava kuluttaja kori, joten sitä käytetään elintarvikkeiden vaihtoehtona Viron ja Suomen kansan edustajien ostovoiman vertailuun.

Viron eduskunnan jäsenten palkkio järjestelmä oli monimutkaisempi kuin Suomen eduskunnan jäsenien palkkio järjestelmä. Viron kansanedustajien palkkiot muodostuvat tietty määrällisestä kuukausipalkasta ja lisämaksuista mitkä pääasiallisesti muodostuivat kokouksista ja puheenjohtaja palkkiosta. ylimääräisiä maksujan maksettiin korvauksina Tallinnasta ulkopuolella asuvien eduskunnan jäsenille, matkakulujen korvaukset ja vuokrat rahat. Lisäksi palkkiot olivat eduskunnassa erilaisia varsinaisen jäsenen, puheenjohtajan ja esimiehen välissä. Esimiehen keskimäinen palkka oli melkein kaksi kertaa isompi kuin varsinaisen jäsenen kokonainen kuukausipalkka. Vertailuna Suomen eduskunnan jäsenille palkkio järjestelmä oli helppoa, mikä perustui istunto palkkiosta, mikä kesti 120 päivää, lisämaksut mitkä maksettiin istunto aikaisemmasta tai pidemmästä kestosta (eli joka päivä mitkä jäi puuttumaan 120-mnestä tai meni yli saatiin lisämaksuja). Suomen eduskunnassa ei ole palkkio erilaisuuksia varsinaisen jäsenen , puheenjohtajan tai esimiehen välissä. Samoin Viron ja Suomen palkkahallinnon järjestelmä otettiin huomioon jokaisessa istunnossa, päivä poissa otettiin pois palkasta.

Viron ja Suomen eduskunta nimellispalkkioiden vertailusta seuraa, että Suomen kansanedustajat saivat 30% korkeampaa palkkaa, jos istunto kestäisi työjärjestyksen mukaisesti. Eduskunnan budjeteista näkyy, että tosiasiassa 1926-1931 vuosina Viron ja Suomen kansan varamiehet saivat saman verran palkkaa. Vasta vuonna 1932 näkyy palkkojen eroavaisuudet ja ne kannattaa Suomea. Sen sijaan, kun Suomen kansanedustajat saivat korkeampaa nimellispalkkaa Viron kansan edustajien reaali-palkka elintarvikkeiden ostovoimassa oli 30% korkeampi. Mielenkiintoinen seikka, että tutkimuksesta ei seuraa että se olisi kriisi vuosien aikana vaikuttanut kansanedustajien palkkoihin, vaan oli nähdä hieman enemmän ostovoimaa hintojen laskun vuoksi.

Ennen 20-lukua oli hallinnolla isoksi kysymykseksi pitäisikö eduskunnan jäsenien maksaa maksuja tai kulujen korvauksia. Sen sijaan jo 20-luvun alussa oli ongelma eduskunnan jäsenien palkkojen vertailu muiden ammattien kanssa. Jotta antaa eduskunnan jäsenien palkkioiden kunnan vertaileva tarkkailu, olisi tarpeen analysoida tuottoja julkisten sektori laitoksien pääjohtajien ja yksityis sektorien ammattien kanssa. Tämä vertailu mahdollistaa arvioida eduskunnan ammattilaistumis laajuuden. Lisäksi tutkinnan saa täydentää lisäämällä kulutustarpeiden vertailun, että saadaan perusteellinen yleiskuva eduskunta jäsenten todellisen ostovoiman.

Lisa 1. Eesti Riigikogu liikmete palgad ja lisatasud koos mahaarvamistega aastel 1919-1939.

Kooseis	Aasta	Liikme kuupalk		Kogupalk	Lisatasud			Muud tasud		Mahaarvamised kuupalgast	
		Lihtliige	Esimees		Koosolekute osavõtmine	Koosolekute juhtimine	Kuu ülempiir	Juhatuse liikme eriline lisatasu	Korteriraha	puudumine või loata lahkumine	Koosolekult kõrvaldamine
Asutav Kogu	1919	1500	2500	1500					150	1/30	
	1920	6900	11500	6900					150	1/30	
I	1921	7200	18000	11200	150		4000		150	1/20	1/10
	1922	40	100	80	2		40		7	1/20	1/10
	1923	162	500	324	8.2		162		7	1/20	1/10
II	1923	120	500	300	6	3	180	120	20	1/20	1/10
	1924	120	500	300	6	3	180	120	20	1/20	1/10
	1925	120	500	300	5	3	180	120	20	1/20	1/10
III	1926	180	500	300	5	2.5	120	70	40	1/20	1/10
	1927	180	500	300	5	2.5	120	70	40	1/20	1/10
	1928	180	500	300	5	2.5	120	70	40	1/20	1/10
IV	1929	180	500	300	5	2.5	120	70	40	1/20	1/10
	1930	180	500	300	4	2.5	120	70	40	1/20	1/10
	1931	180	500	300	4	2	120	70	40	1/20	1/10
V	1932	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
	1933	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
	1934	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
	1935	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
	1936	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
	1937	140	600	260	4	2	120	70	40	1/20	1/10
VI	1938	180	500	300	7.5	2.5	120	70	40	1/20	1/10
	1939	180	500	300	7.5	2.5	120	70	40	1/20	1/10

Märkused: 1919-1920 aastate palgad käivad Asutava Kogu liikmete ja juhataja kohta. 1920-1921 aasta nominaalsetele palkadele (3000 ja 4000 marka) on juurde arvestatud elukalliduslisa – vastavalt 130% ja 80% kuupalgast. Alates 1922. aastast on summad arvestatud kroonides. 1923. aasta I Riigikogu koosseisu palgad kajastavad jaanuari kuni mai tasusid. Koosolekul osalemise tasu kehtis Riigikogu juhatuse, vanematekogu, komisjoni ja alamkomisjoni koosolekutele. Koosolekute juhatamise tasu maksti Riigikogu koosoleku juhatamise, sekretäri kohuste täitmise ning komisjonis, alamkomisjonis või Riigikogus aruandmise eest. Riigikogu esimehele oli korteriraha asemel ette nähtud korter, kuid alates VI Riigikogu koosseisust antud punkt kaotas kehtivuse. Muu tasu alla kuuluvad ka sõidurahad, mida maksti algselt istungile ja tagasi sõitmise eest tegelike kulutuste suuruses. Alates 1925. aastast oli sõit riigi raudteedel ja laevadel tasuta. Kogupalk koosneb kuupalgast ja lisatasude kuu ülempiirist.

Andmed pärinevad: *Riigi Teataja* (Tallinn: Kohtuministeerium, 1919-1938).

Lisa 2. Soome Eduskunna liikmete palgad ja lisatasud koos mahaarvamistega aastatel 1919-1939.

Koosseis	Aasta	Liikme palk	Koosolekute lisatasu	Mahaarvamine
IX	1919	7200	60	15
	1920	9600	80	15
	1921	12000	100	15
X	1922			
	1923			
XI	1924			
	1925	18000	150	15
	1926	18000	150	15
XII	1927	24000	200	15
	1928	24000	200	200
XIII	1929	24000	200	200
XIV	1930	24000	200	200
	1931	24000	200	200
	1932	21000	175	175
XV	1933	21000	175	175
	1934	21000	175	175
	1935	24000	200	200
XVI	1936	24000	200	200
	1937	24000	200	200
	1938	24000	200	200
XVII	1939	24000	200	200

Märkused: Lisatasu maksti päevade eest, mis ületasid ettenähtud istungjärgu ette nähtud pikkust. Samaselt maksti mõnel aastal ka päevade eest, mis jäid puudu kehtestatud 120-päevalisest istungjärgust. Koosolekutelt puudumiste eest arvestati algselt maha 15 marka päevas, kuid sellel võis lisanduda ka samas suuruses trahv. Alates 1928. aastast võrdsustati mahaarvamine lisatasude suurusega. Sõiduhüvitamist maksti istungile ja tagasi tegelike kulutuste ulatuses.

Andmed pärinevad: *Suomen asetuskokoukset* (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

Lisa 3. Eesti ja Soome parlamendiliikmele väljamakstud keskmise aastapalga võrdlus aastatel 1919-1939.

Aasta	Riigikogu		Eduskund		
	Palgakulu (kr)	Aastapalk (kr)	Palgakulu (sm)	Aastapalk (sm)	Aastapalk (kr)
1919	7380	62	1615000	6729	
1920			2787000	11613	
1921/22	135924	1359	4200000	17500	
1922/23	135924	1359			
1923/24	323782	3238			
1924/25	285268	2853			
1925/26	332916	3329	4430000	18458	1949
1926/27	260787	2608	5600000	23333	2464
1927/28	350589	3506	6500000	27083	2863
1928/29	299431	2994	6100000	25417	2701
1929/30	286816	2868	6490000	27042	2865
1930/31	302158	3022	6646000	27692	2924
1931/32	283733	2837	5836000	24317	2735
1932/33	232953	2330	6536000	27233	4577
1933/34	253110	2531	7644000	31850	4550
1934/35			5666000	23608	2915
1935/36			5091000	25455	3143
1936/37			7194000	35970	4441
1937/38			5300000	26500	3272
1938/39	331282	2761	7000000	35000	4321

Märkused: Eesti kohta käivad andmed on arvatud kroonides. Eduskunna liikmete aastapalk on arvatud eelarve palgakulu ja sõidukulude kirje põhjal, summad on märgitud Soome markades. 1925.-1934. aastatel on maha arvatud ligikaudne sõidukulude suurus proportsioonis 1/6, mis oli keskmiseks suuruseks 1935.-1939. aastate andmetes.

Andmed pärinevad: *Eesti Vabariigi 1925-1938./1939. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil* (Riigi Trükikoja Trükk); *Riigi Teataja* (Tallinn: Kohtuministerium, 1919-1938); Suomen asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

Lisa 4. Eesti ja Soome parlamendi kogukulude võrdlus ja proportsioon riigi eelarvega aastatel 1919-1939.

Aasta	Eesti			Soome		
	Parlamendi eelarve	Riigi eelarve	Osakaal (%)	Parlamendi eelarve	Riigi eelarve	Osakaal (%)
1919	991500			3242000	1221462417	0.265
1920				4232000	1723726934	0.246
1921/22	19133849	6386914772	0.300	6612000	2162813405	0.306
1922/23	252895	58031689	0.436			
1923/24	558488	67537075	0.827			
1924/25	413129	70884814	0.583			
1925/26	573873	80216885	0.715	8318000	3130939650	0.266
1926/27	480595	68640840	0.700	9577000	3526589150	0.272
1927/28	449134	73218694	0.613	10817000	3938108650	0.275
1928/29	441430	78067883	0.565	10679000	4196800800	0.254
1929/30	479015	85598961	0.560	10844200	4371662550	0.248
1930/31	486526	86428926	0.563	11679000	4402769650	0.265
1931/32	469559	79400019	0.591	10643200	2855557000	0.373
1932/33	454037	72587644	0.626	10904200	2877336500	0.379
1933/34	389461	61835561	0.630	11897200	3020969200	0.394
1934/35	229079	64781435	0.354	10732100	3354901200	0.320
1935/36	170152	66345338	0.256	13520400	3838193500	0.352
1936/37	170452	74385737	0.229	11137500	4680502600	0.238
1937/38	121566	82821285	0.147	13681500	4435343300	0.308
1938/39	541757	88852526	0.610	14554500	5209856300	0.279

Märkused: Alates 1922. aastast on Eesti kohta käivad summad arvestatud kroonides. 1938/1939. aasta Riigivolikogu ja Riiginõukogu kulud on arvestatud kokku kui parlamendi kulud.

Andmed pärinevad: *Eesti Vabariigi 1925-1938./1939. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil* (Riigi Trükikoja Trükk); *Riigi Teataja* (Tallinn: Kohtuministerium, 1919-1938); Suomen asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

Lisa 5. Eesti ja Soome parlamendiliikmete palgakulude võrdlus ja proportsioon parlamendi kogukuludest aastatel 1919-1939.

Aasta	Eesti			Soome		
	Tegelik palga kulu	Riigikogu korralised kulud	Osakaal (%)	Eelarveline palgakulu	Eduskunna eelarve	Osakaal (%)
1919	738016	991500	74.43	1615000	3242000	49.81
1920				2787000	4232000	65.86
1921/22	13592360	19133849	71.04	4200000	6612000	63.52
1922/23	135924	252895	53.75			
1923/24	323782	558488	57.97			
1924/25	285268	413129	69.05			
1925/26	332916	532230	62.55	4430000	8318000	53.26
1926/27	260787	419749	62.13	5600000	9577000	58.47
1927/28	350589	428511	81.82	6500000	10817000	60.09
1928/29	299431	428946	69.81	6100000	10679000	57.12
1929/30	286816	465567	61.61	6490000	10844200	59.85
1930/31	302158	467507	64.63	6646000	11679000	56.91
1931/32	283733	417719	67.92	5836000	10643200	54.83
1932/33	232953	367152	63.45	6536000	10904200	59.94
1933/34	253110	377023	67.13	7644000	11897200	64.25
1934/35				5666000	10732100	52.79
1935/36				5091000	13520400	37.65
1936/37				7194000	11137500	64.59
1937/38				5300000	13681500	38.74
1938/39	331282	529982	62.51	7000000	14554500	48.10

Märkused: Eesti puhul on andmed võetud alates 1925. aasta tegelikest väljamaksetest. Eelarvelisest planeerimisest erinevus on marginaalne. 1919.-1934. aastate Soome palgakulu kirje alla on arvestatud ka sõidurahad. Alates 1935. aastast arvestati palgakulu ja sõiduraha eraldi, mis kajastub palgakulu proportsiooni muutuses parlamendi eelarest. Alates 1922. aastast on Eesti kohta käivad summad arvestatud kroonides. Andmed pärinevad: *Eesti Vabariigi 1925-1938./1939. Eelarve täitmise ning kassa aruanne ja riigikassa bilanss 31. märtsil* (Riigi Trükikoja Trükk); *Riigi Teataja* (Tallinn: Kohtuministeerium, 1919-1938); Suomen asetuskokoelma (Helsinki: Suomen Senatti, 1917-1980).

Lisa 6. Eesti rahvasaadiku keskmise väljamakstud kuupalga eest võimalik ostetavate kaupade kogus jaehindades aastatel 1922-1933 ja 1938.

Kaubaartikkel	Ühik	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1938
Piim	l	871	1799	1585	1850	1358	1449	1560	1328	1679	1970	1941	2344	1770
Või, meierei	kg	57	118	90	94	80	79	82	82	106	120	138	151	115
Kanamunad	tükk	1416	3373	2377	2920	2415	2717	2773	2656	3357	3638	3883	4687	2556
Kartulid	kg	3061	3696	3009	3557	3450	3747	2712	2812	6456	6222	5392	6392	5229
Porgandid	kg	755	1079	1189	2134	1278	1144	1468	747	1481	1478	1213	1918	2091
Peedid	kg	708	1038	849	1982	1207	1087	1313	747	1399	1576	1078	1623	1770
Herned	kg	365	818	506	661	517	517	509	531	681	739	626	603	622
Riis	kg	263	692	485	544	444	444	509	460	450	422	335	352	354
Manna	kg	214	551	371	427	340	351	409	398	420	394	329	377	460
Rukkijahu	kg	520	1524	1116	1119	1132	962	990	937	1786	1433	1169	1715	1278
Odratangud	kg	436	964	642	694	572	587	640	598	719	763	719	753	575
Suhkur	kg	241	450	371	590	505	453	594	629	839	844	498	469	489
Kohv	kg	143	317	258	283	222	222	255	239	252	236	202	245	460
Sealiha	kg	149	241	216	217	170	215	213	177	213	338	359	320	303
Loomaliha	kg	246	465	345	356	247	324	351	299	376	483	588	703	349
Ahvenad	kg	241	540	417	495	381	410	423	346	406	503	555	620	535
Räimed	kg	472	1038	849	816	621	679	734	703	839	815	1078	1241	885
Heeringad	kg	246	551	457	504	388	388	446	412	434	408	353	439	411
Rukkileib	kg	666	1686	1251	1261	1207	1035	1085	1086	1574	1314	1142	1507	1096
Sepik	kg	333	843	610	694	543	572	674	613	741	676	588	586	590
Sai	kg	270	692	528	603	472	444	509	478	504	525	431	479	479

Märkused: Eesti palgad on arvatud Riigikogu korraliste kulude eelarve baasil (vaata lisa 3). Eesti toidukaupade hindadeks on võetud Tallinna jaehinnad.

Andmed pärinevad: *Eesti 1920-1930: arvuline ülevaade* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1931); *Eesti arvudes: 1920-1935* (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937); *Eesti Statistika kuukiri* (Tallinn: Eesti Statistika Keskbüroo 1922-1943).

Lisa 7. Soome rahvasaadiku keskmise väljamakstud kuupalga eest võimalik ostetavate kaupade kogus jaehindades aastatel 1925-1939.

Kaubaartikkel	Ühik	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Piim	l	2136	2461	3135	2983	3174	3722	3753	4829	5770	4186	4329	5995	4167	5303	5655
Või, meierei	kg	41	57	66	57	66	67	57	66	95	83	91	118	78	98	104
Kanamunad	tükk	1231	1543	1820	1694	1788	1861	1524	1773	2458	2162	2496	3526	2538	3038	3167
Kartulid	kg	1768	2525	3271	2435	2927	3344	2133	2340	3961	3513	3788	5353	3743	4051	3909
Porgandid	kg	633	820	878	872	951	898	814	744	1164	955	964	1401	1067	1285	1213
Peedid	kg	587	794	815	808	920	833	756	686	1062	894	899	1292	999	1220	1182
Herned	kg	284	369	420	392	428	429	344	360	466	381	400	595	437	559	578
Riis	kg	242	308	355	334	357	363	324	373	442	336	337	477	338	445	473
Manna	kg	215	277	321	297	321	328	311	376	459	345	324	473	312	449	490
Rukkijahu	kg	439	648	705	605	751	721	603	716	990	757	709	1094	673	963	1035
Odratangud	kg	320	408	474	441	473	485	421	470	576	449	464	697	482	618	667
Suhkur	kg	165	205	223	228	237	228	237	285	344	230	222	362	259	346	336
Kohv	kg	44	54	64	60	63	65	62	69	97	73	65	120	86	136	112
Sealiha	kg	84	100	124	115	116	127	112	124	153	152	174	225	146	190	205
Loomaliha	kg	139	164	183	191	190	187	152	168	210	196	229	258	179	220	231
Ahvenad	kg	197	251	295	271	291	302	248	264	334	276	336	455	320	412	438
Räimed	kg	313	443	540	431	513	552	428	458	578	483	526	869	619	735	761
Heeringad	kg	211	266	308	291	309	315	275	305	357	267	296	420	292	384	377
Rukkileib	kg	292	394	444	402	456	454	392	442	553	435	442	640	430	563	600
Sepik	kg	261	341	393	360	395	401	355	403	489	384	399	588	405	543	592
Sai	kg	159	203	236	219	235	241	217	243	293	226	237	354	247	325	348

Märkused: Eduskunna liikmete aastapalk on arvatud eelarve palgakulu ja sõidukulude kirje põhjal. 1925.-1934. aastatel on palkadest maha arvatud ligikaudne sõidukulude suurus proportsioonis 1/6, mis on keskmiseks suurusks 1935.-1939. aastate andmete puhul (vaata lisa 3). Soome toidukaupade hindadeks on võetud riigi keskmised jaehinnad. Andmed pärinevad: *Annuaire Statistique de Finlande* (Helsinki: Valtioneuvoston Kirjapaino, 1919-1940).

Lisa 8. Riigikogu liikmete keskmine ostujõud toidukaupade lõikes aastatel 1922-1933 ja 1938 (1923=100).

Kaubaartikkel	Ühik	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1938
Piim	l	48	100	88	103	76	81	87	74	93	110	108	130	98
Või, meierei	kg	48	100	76	79	67	67	70	69	90	101	116	127	97
Kanamunad	tükk	42	100	70	87	72	81	82	79	100	108	115	139	76
Kartulid	kg	83	100	81	96	93	101	73	76	175	168	146	173	141
Porgandid	kg	70	100	110	198	118	106	136	69	137	137	112	178	194
Peedid	kg	68	100	82	191	116	105	127	72	135	152	104	156	171
Herned	kg	45	100	62	81	63	63	62	65	83	90	77	74	76
Riis	kg	38	100	70	79	64	64	74	66	65	61	48	51	51
Manna	kg	39	100	67	78	62	64	74	72	76	72	60	68	84
Rukkijahu	kg	34	100	73	73	74	63	65	61	117	94	77	112	84
Odratangud	kg	45	100	67	72	59	61	66	62	75	79	75	78	60
Suhkur	kg	54	100	83	131	112	101	132	140	187	188	111	104	109
Kohv	kg	45	100	81	89	70	70	80	75	79	74	64	77	145
Sealiha	kg	62	100	90	90	70	89	89	73	89	140	149	133	126
Loomaliha	kg	53	100	74	76	53	70	76	64	81	104	126	151	75
Ahvenad	kg	45	100	77	92	71	76	78	64	75	93	103	115	99
Räimed	kg	45	100	82	79	60	65	71	68	81	79	104	120	85
Heeringad	kg	45	100	83	92	70	70	81	75	79	74	64	80	75
Rukkileib	kg	40	100	74	75	72	61	64	64	93	78	68	89	65
Sepik	kg	40	100	72	82	64	68	80	73	88	80	70	69	70
Sai	kg	39	100	76	87	68	64	74	69	73	76	62	69	69

Andmed pärinevad: Eesti 1920-1930: arvuline ülevaade (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo, 1931); Eesti arvudes: 1920-1935 (Tallinn: Riigi Statistika Keskbüroo 1937); Eesti Statistika kuukiri (Tallinn: Eesti Statistika Keskbüroo 1922-1943), (palgad on lisas 3).

Lisa 9. Eesti Riigikogu liikme toidukaupade ostujõud võrreldes Soome Eduskunna liikme toidukaupade ostujõuga aastatel 1925-1933 ja 1938.

Kaubaartikkel	Ühik	1925	1926	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1938
Piim	l	87%	55%	46%	52%	42%	45%	53%	40%	41%	33%
Või, meierei	kg	227%	140%	119%	137%	125%	128%	141%	141%	132%	118%
Kanamunad	tükk	237%	156%	149%	174%	151%	157%	163%	145%	136%	84%
Kartulid	kg	201%	137%	115%	122%	121%	187%	172%	133%	147%	129%
Porgandid	kg	337%	156%	130%	173%	101%	146%	150%	118%	134%	163%
Peedid	kg	338%	152%	133%	166%	110%	152%	171%	112%	119%	145%
Herned	kg	232%	140%	123%	142%	148%	168%	188%	146%	122%	111%
Riis	kg	225%	144%	125%	150%	124%	117%	122%	93%	84%	80%
Manna	kg	198%	123%	109%	126%	107%	105%	111%	95%	91%	102%
Rukkijahu	kg	255%	175%	136%	157%	132%	207%	184%	154%	187%	133%
Odratangud	kg	216%	140%	124%	145%	128%	144%	165%	145%	126%	93%
Suhkur	kg	357%	247%	203%	240%	222%	281%	357%	209%	171%	141%
Kohv	kg	651%	411%	348%	390%	348%	298%	316%	292%	293%	339%
Sealiha	kg	260%	169%	173%	183%	143%	161%	215%	193%	155%	159%
Loomaliha	kg	256%	150%	177%	222%	179%	205%	239%	240%	236%	159%
Ahvenad	kg	252%	152%	139%	163%	132%	140%	177%	154%	143%	130%
Räimed	kg	260%	140%	126%	164%	155%	167%	164%	192%	164%	120%
Heeringad	kg	239%	146%	126%	155%	136%	140%	148%	111%	119%	107%
Rukkileib	kg	432%	307%	233%	265%	247%	327%	293%	242%	271%	195%
Sepik	kg	266%	160%	146%	182%	153%	174%	171%	138%	116%	109%
Sai	kg	380%	233%	188%	225%	198%	197%	226%	170%	160%	147%

Märkused: Arvutused tehtud lisa 6 ja 7 põhjal.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Germo Valgenberg (sünnikuupäev: 21.10.1991),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Eesti ja Soome parlamendiliikmete töötasud aastatel 1919-1939”, mille juhendaja on Jaak Valge,
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 15.05.2017.